

1.1 **Crecemento económico**

Neste primeiro capítulo analizarémo-la andaina económica galega no ano 2002 a través da análise de diversas variables macroeconómicas como o PIB, a renda, a balanza comercial ou o IPC.

No primeiro apartado achegarémonos ó crecemento económico galego do pasado ano. Comezaremos pola situación nos ámbitos estatal e internacional, para coñece-lo marco xeral no que situa-lo decorrer económico de Galicia.

1.1.1 **Contornos internacional e estatal**

No ano 2002 a economía mundial presentou unha suba do PIB do 3,1%. A incerteza xeopolítica internacional (con importante repercusión no prezo do petróleo) e a inestabilidade nos mercados financeiros son factores que están pesando negativamente e que -xunto a outros- están traendo como consecuencia unha importante retracción do comercio mundial (que se recupera moi a modiño desde que

no ano 2001 subiu tan só un 0'5%, o que supuxo o seu menor crecemento desde 1983).

No informe do pasado ano subliñabamos que o gran dinamismo económico que de 1992 a 2000 rexistrou a economía estadounidense non continuara en 2001, de xeito que é no segundo e terceiro trimestre (xa antes do atentado do 11-S) baixou o seu PIB e tecnicamente entrou en recesión, o que levou á Reserva federal a aprobar sucesivos recortes do prezo do diñeiro (once en total no ano 2001) ata deixalo no nivel máis baixo dos últimos corenta anos. No ano 2002 continuou a política monetaria expansiva, medraron moito os déficits (exterior e orzamentario) e a suba do PIB foi do 2'5% -bastante superior ó crecemento medio europeo-.

Se no ano 2001 a Unión Europea baixou á metade do ano anterior a súa taxa de crecemento económico e quedou nun 1'6%, en 2002 continuou o proceso de deterioro económico e subiu tan só un 1'1%. A "eurozona", pola súa banda, na que medrara o PIB nun 1'5% en 2001, fíxoo tan só un 0'9% en 2002. As bolsas europeas baixaron máis dun 50% respecto dos niveis da primavera de 2000 e a importante apreciación internacional do euro supuxo un claro freo ás exportacións e un estímulo ás importacións doutras áreas -aunque foi positivo para un maior control da inflación-.

Crecedemento económico. OCDE (1). 1998- 2002

■ **Cadro 1.1**

	Peso relativ(2)	1998	1999	2000	2001	2002
OCDE	100,0	109,6	113,0	117,4	118,3	120,1
OCDE Europa	40,9	108,2	110,8	115,0	116,4	117,5
Total UE	35,5	107,4	110,3	114,3	116,2	117,2
España	2,9	111,2	115,8	120,7	123,9	126,4
Alemaña	8,4	104,0	106,0	109,3	110,1	110,3
Francia	5,7	106,6	110,0	114,6	116,7	118,1
Italia	5,5	105,0	106,7	110,1	112,1	112,5
Holanda	1,6	111,6	116,1	119,9	121,5	121,8
Reino Unido	5,2	109,2	111,9	115,3	117,6	119,5
Dinamarca	0,6	108,2	111,0	114,1	115,8	117,6
Portugal	0,7	112,6	116,8	121,1	123,1	123,6
Austria	0,8	107,7	110,6	114,5	115,3	116,2
Suecia	0,8	107,6	112,2	117,3	118,5	120,4
Finlandia	0,5	115,9	119,9	126,5	127,3	129,4
Suíza	0,9	104,4	106,0	109,4	110,4	110,4
Noruega	0,5	112,6	113,8	116,4	118,2	119,5
EEUU	35,1	112,8	117,4	121,8	122,2	125,1
Canadá	3,2	110,3	116,2	121,5	123,3	127,4
Xapón	13,6	104,1	104,3	107,2	107,6	107,9
Australia	1,9	113,7	118,8	122,1	125,4	129,6

(1) PIB do ano 1995=100

(2) Porcentaxe do PIB sobre o PIB total da OCDE

Fonte: OCDE: "Main Economic Indicators"

A principal potencia económica destas dúas áreas (Alemaña) segue acusando a desaceleración con especial virulencia: se en 2001 crecera só un 0'6% (fronte ó 3% do ano anterior), en 2002 tan só medra un 0'2% e quedou co peor rexistro na evolución do PIB desde 1993. Ademais, pechou o ano cun déficit público superior ó 3% do PIB (a maior porcentaxe desde o ano 1997) que como límite marca o Plan de Estabilidade. Alemaña entrou en recesión no último trimestre de 2001 (un trimestre despois que os estados Unidos), tras encadear dous trimestres consecutivos con descenso do PIB e en ningún dos trimestres de 2002 superou un 0'3% de suba do PIB. Outras economías europeas (como a británica) pecharon tamén o ano 2002 co menor crecemento económico do último decenio.

Xapón, despois da recesión do último semestre de 2001, consegue en 2002 un modesto 0'3% de crecemento, parece afastar a que sería a cuarta recesión do último decenio e mantén aínda claras presións deflacionistas.

Pola súa banda, as economías do sueste asiático rexistraron un importante crecemento; Corea, Taiwán ou Singapur quedaron por baixo do 8% que medrou a economía chinesa. En Sudamérica o importante deterioro da situación económico-social en Arxentina levou a que descendera un 10'9% o PIB do ano 2002; en Brasil houbo importantes turbulencias financeiras nos meses previos á chegada de Lula ó goberno e a depreciación do real potenciou notablemente as exportacións.

O cadro 1.1 recolle os índices de crecemento económico do último quinquenio en dezasete estados da OCDE (así como na OCDE, na UE e máis nos estados europeos da OCDE). Sobrancea desde 1996 a suba acumulada do PIB de Australia (29'6%), Finlandia (29'4%), Canada (27'4%) e España (26'4%), moi por riba do crecemento económico no conxunto da OCDE (20'1%) e máis aínda do rexistrado nos países europeos da OCDE (17'5%) ou na UE (17'2%).

Dos estados analizados no cadro 1.1, o menor crecemento no período 1996-2002 tiveron Xapón -que só medrou un 7'9% e segue actualmente no nivel do ano 2000-, Alemaña, Suíza e Italia -nos que a suba acumulada do PIB non chegou ó 13%-.

No cadro 1.2 presentámo-las taxas de desemprego de vinte países da OCDE no último quinquenio. España segue a ser no ano 2002 o Estado con maior taxa de paro da OCDE e racha nese ano coa importante e continua redución da mesma nos anos anteriores (aunque certamente o fixera xa con menos intensidade no ano 2001). A taxa de desemprego española de 2002 (11'3%) supera nun 62% á media da OCDE e case nun 50% (48'7%) á da UE. Os estados que seguen a España en altas taxas de paro son os mesmos do ano anterior: Finlandia (9'1%) e Italia (9%). Os de menor taxa de desemprego seguen a ser Holanda, Luxemburgo e Suíza (todos por baixo do 3%).

No cadro 1.3 recollémo-las taxas de crecemento interanual de diversos agregados macroeconómicos da Contabilidade Nacional de España (elaborada polo INE) para os anos 2001 e 2002. O PIB español de 2002 reflicte que continúa a desaceleración que comezou o ano anterior, xa que a taxa de crecemento (2%) foi a menor do último sexenio, quedou 0'7 puntos por baixo da do ano 2001 e dous puntos por baixo da rexistrada en 2000. Con todo -como vimos anteriormente- estivo moi por riba do crecemento económico na UE ou na "eurozona".

Nunha análise máis polo miúdo destacarémo-los seguintes puntos do decorrer económico español do último ano desde a *perspectiva da demanda*:

Taxas de desemprego ⁽¹⁾. OCDE. 1998-2002
■ Cadro 1.2

	1998	1999	2000	2001	2002
OCDE	6,9	6,7	6,3	6,5	6,9
OCDE Europa	9,2	8,9	8,5	8,3	8,5
Total UE	9,4	8,7	7,8	7,3	7,6
España	15,2	12,8	11,3	10,6	11,3
Alemaña	9,1	8,4	7,8	7,7	8,2
Francia	11,4	10,7	9,3	8,5	8,7
Italia	11,7	11,3	10,4	9,5	9,0
Países Baixos	3,8	3,2	2,8	2,4	2,7
Bélxica	9,3	8,6	6,9	6,7	7,3
Luxemburgo	2,7	2,4	2,3	2,0	2,4
Reino Unido	6,2	5,9	5,4	5,0	5,1
Irlanda	7,5	5,6	4,3	3,9	4,3
Dinamarca	4,9	4,8	4,4	4,3	4,5
Portugal	5,1	4,5	4,1	4,1	5,1
Austria	4,5	3,9	3,6	3,6	4,3
Suecia	8,2	6,7	5,6	4,9	4,9
Finlandia	11,4	10,2	9,7	9,1	9,1
Suíza	3,4	2,9	2,5	2,5	2,9
Noruega	3,2	3,2	3,4	3,6	3,9
EEUU	4,5	4,2	4,0	4,8	5,8
Canadá	8,3	7,6	6,8	7,2	7,6
Xapón	4,1	4,7	4,7	5,0	5,4
Australia	7,7	6,9	6,3	6,7	6,3

(1) En medias anuais

Fonte: OCDE: "Main Economic Indicators"

Evolución do PIB ⁽¹⁾. Perspectiva do gasto. España 2001-2002
■ Cadro 1.3

Operacións	Ano		2002			
	2001	2002	Tri. I	Tri. II	Tri. III	Tri. IV
Gasto en consumo final	2,6	2,3	2,7	2,2	2,0	2,3
Formación bruta de capital fixo	3,2	1,4	0,7	1,0	1,6	2,5
Variación de existencias ⁽²⁾	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3
Demanda interna⁽²⁾	2,8	2,3	2,6	2,0	1,9	2,7
Exportación de bens e servicios	3,4	1,4	-2,9	-1,6	4,2	6,0
Importación de bens e servicios	3,5	2,2	-1,1	-1,7	4,2	7,4
PIB a prezos de mercado	2,7	2,0	2,0	2,0	1,8	2,1

(1) Variacións porcentuais interanuais a prezos constantes base 1995

(2) Aportación ó crecemento do PIB

Fonte: INE. Boletín trimestral de Conxuntura, I/2003

■ A demanda interna perdeu forza respecto do ano anterior. No tocante á súa composición, o cadro reflicte unha lixeira desaceleración do gasto en consumo final (que pasou do 2'6% ó 2'3%) e sobre todo da demanda de inversión (que baixou dun 3'2% a un 1'4%) como consecuencia sobre todo do importante decrecemento da inversión en bens de equipo (-4'1%).

■ No tocante ó sector exterior, tivo unha contribución á variación do PIB español do ano 2002 negativa (-0'3 puntos). Nun ano de clara revalorización do euro nos mercados internacionais, houbo unha importante redución da taxa de crecemento das exportacións (medraron só un 1'4%, dous puntos menos que no ano ante-

rior) e as importacións, pola súa banda, subiron en 2002 un 2'2% (1'3 puntos menos que en 2001) .

Examinando o cadro macroeconómico español desde a perspectiva da oferta (cadro 1.4) destacaremos no ano 2002 que se deu unha desaceleración en todas as ramas de actividade. Máis en detalle subliñaremos:

■ O signo negativo do PIB xerado polo sector agro-pesqueiro por segundo ano consecutivo.

■ A diminución do ritmo de crecemento das ramas industriais, de servicios e máis da construción (aunque esta segue a ser a rama de maior suba, cun 4'9% no ano 2002).

Evolución do PIB. Perspectiva da oferta. España. 2001-2002

■ **Cadro 1.4**

Operacións	Ano		2002			
	2001	2002	Tr. I	Tr. II	Tr. III	Tr. IV
Ramas agraria e pesqueira	-3,1	-2,1	1,7	-0,9	-3,3	-5,7
Ramas industriais	1,4	1,0	-0,5	0,1	2,0	2,4
Construción	5,4	4,9	4,5	4,8	5,6	4,8
Ramas dos servicios	3,2	2,2	2,4	2,4	1,9	2,2
PIB a prezos de mercado	2,7	2,0	2,0	2,0	1,8	2,1

Fonte: INE. Boletín trimestral de Conxuntura, I/2003

1.1.2. Crecemento económico galego

Neste apartado estudiaremos, en primeiro lugar, o crecemento económico galego no ano 2002, desagregando o comportamento dos distintos sectores produtivos en Galicia e no estado. Despois analizaremos a evolución nun prazo máis longo da produción e a renda (globais e por habitante) nas distintas comunidades autónomas e remataremos comparando os datos galegos cos estatais e máis cos da UE.

1.1.2.1. Crecemento do ano 2002

A economía galega continuou a súa desaceleración no ano 2002 (como xa ocorreu nos dous anos anteriores). O seguimento da evolución do valor engadido bruto que figura no cadro 1.5 amosa que o ritmo de caída do VEB cortouse no último trimestre do ano. A taxa de crecemento interanual quedou , cos datos do IGE de fin de ano, no 1'8% (un punto menos que no mesmo período do ano anterior).

Entre os factores que contribuíron a esta ralentización subliñaremos a perda de vigor da actividade económica estatal e internacional, a caída da produción enerxética (visible no cadro) e a crise do sector agro-gandeiro (nun ano de fortísima redución do prezo dun produto tan sensible para Galicia coma o leite). Ademais, comezaron no tramo final do ano (afectando á comercialmente fundamental campaña do Nadal) as consecuencias derivadas do vertido do "Prestige", aínda que estimamos que os efectos medioambientais, socioeconómicos e laborais serán moito máis importantes nun prazo medio e longo.

Valor engadido bruto ⁽¹⁾ . Galicia. 2002
■ Cadro 1.5

	I T. 02	II T. 02	III T. 02	IV T. 02
Agricultura e Pesca	-0,1	1,5	3,8	-2,9
Enerxía	-3,4	-3,6	-6,0	-2,5
Industria	3,0	2,8	1,7	2,1
Construcción	4,4	2,6	2,0	3,5
Servicios de mercado	2,2	1,9	1,7	2,2
Servicios non de mercado	3,0	3,7	3,6	2,8
Non primario	2,4	2,1	1,6	2,1
Total	2,3	2,1	1,7	1,8

(1) Taxas de variación interanuais
 Fonte: IGE

A comparanza do crecemento do valor engadido bruto xerado pola economía galega co crecemento estatal no ano 2002 pódono face-las persoas interesadas cos cadros 1.5 e 1.6 tanto globalmente coma por sectores para o conxunto do ano e para cada un dos trimestres. Globalmente, apréciase que a suba do VEB galego en 2002 foi inferior en catro décimas á estatal.

Valor engadido bruto ⁽¹⁾ . España. 2002
■ Cadro 1.6

	I T. 02	II T. 02	III T. 02	IV T. 02
Agricultura e Pesca	1,7	-0,9	-3,3	-5,7
Enerxía	7,8	8,9	8,4	8,0
Industria	-2,2	-1,7	0,7	1,2
Construcción	4,5	4,8	5,6	4,8
Servicios de mercado	2,2	2,1	1,5	1,0
Servicios non de mercado	3,3	3,4	3,5	3,9
Non primario	1,9	2,1	2,3	2,5
Total	1,9	1,9	2,0	2,2

(1) Taxas de variación interanuais
 Fonte: INE

O cadro 1.7 recolle os datos dos crecementos do valor engadido bruto e máis da poboación por comunidades autónomas, segundo a "Fundación de las Cajas de Ahorro para la Investigación Económica y Social" (FUNCAS). Reflicte a perda de ritmo do crecemento económico tanto en Galicia como a nivel estatal no último bienio. Nas comunidades autónomas o crecemento económico no ano 2002 variou entre un 2'85% (Murcia) e un 0'24% (Balears); tódalas comunidades autónomas agás unha (Balears) tiveron no último ano un crecemento económico superior á media da Unión Europea e máis da OCDE.

■ Cadro 1.7

Crecemento económico (*) e variación da poboación.
Por comunidades autónomas. 2000-2002

	% Crecemento económico						% Variación da poboación		
	Total			Sectorios non agrarios			2000	2001	2002
	2000	2001	2002	2000	2001	2002			
Andalucía	5,15	3,78	2,40	5,19	4,11	2,56	0,54	0,87	0,88
Aragón	4,61	2,19	1,72	4,70	2,34	1,94	-0,13	0,81	1,55
Asturias	4,04	2,41	1,98	4,11	2,36	2,02	-0,33	-0,11	-0,25
Baleares	4,71	2,87	0,24	4,81	2,96	0,24	1,23	3,97	4,79
Canarias	4,14	2,91	1,66	4,37	3,10	1,77	1,08	3,79	3,67
Cantabria	4,65	3,42	1,78	4,79	3,56	1,85	-0,01	1,15	0,98
C. A Mancha	4,83	2,75	1,75	4,91	3,07	1,99	0,18	1,35	1,38
C. León	4,47	2,66	2,49	4,41	3,37	2,39	-0,32	0,00	0,14
Cataluña	4,61	2,72	2,32	4,56	2,78	2,27	0,16	1,62	2,62
C. Valenciana	5,15	4,07	2,15	5,33	4,14	2,21	0,43	1,99	3,07
Estremadura	5,77	2,42	1,86	4,64	2,68	1,84	-0,04	0,36	-0,13
Galicia	4,34	2,73	1,89	4,76	2,85	2,00	-0,27	0,04	0,12
Madrid	4,97	3,37	2,65	4,97	3,37	2,65	0,04	3,21	2,85
Murcia	5,09	3,07	2,85	5,51	3,22	3,00	0,76	3,57	3,13
Navarra	4,83	2,41	2,74	4,97	2,56	2,81	0,17	2,16	2,65
País Vasco	4,10	3,11	1,72	4,44	2,94	1,86	-0,20	0,13	0,30
A Ríoxa	4,77	2,62	1,93	4,87	2,90	2,21	0,09	2,36	4,02
Ceuta	4,02	2,54	2,12	4,04	2,56	2,12	0,58	0,60	-0,44
Melilla	4,03	2,68	1,99	4,03	2,69	1,98	0,58	3,81	2,99
España	4,76	3,12	2,19	4,82	3,25	2,25	0,21	1,53	1,81

(*) Medido pola variación do valor engadido bruto a prezos constantes

Fonte: FUNCAS, "Cuadernos de Información Económica", marzo/abril 2001, 2002 e 2003

Galicia, cun 1'89% de suba fronte ó 2'19% estatal, quedou no ano 2002 no posto duodécimo no ranking de crecemento económico das comunidades autónomas. O crecemento económico galego en 2002 dos sectores non agrarios (2%) superou nunha décima á suba xeral do VEB na nosa comunidade pero segue a estar por baixo do estatal (0'25 puntos no último ano).

Na clasificación por crecemento da poboación, Galicia quedou en décimo sexta posición, cunha suba do 0'12% fronte á media estatal do 1'81%); segundo a estimación de FUNCAS só tres comunidade autónomas tiveron un crecemento demográfico menor que Galicia no ano 2002 (Asturias, Estremadura e Ceuta). Cómpre insistir en que os países nos que a poboación medra menos -coma Galicia nos últimos anos- terán na evolución desta compoñente parte da explicación do mellor comportamento do PIB ou da renda por habitante en relación a outros de máis dinamismo demográfico, porque hai que lembrar que a evolución destas variables tan usadas para a medida da converxencia económica entre distintas sociedades está condicionada pola andaina de dúas magnitudes: o valor da produción xerada e máis a variación da poboación.

A perda de peso demográfico de Galicia no conxunto estatal a longo prazo foi obxecto de análise en anteriores informes (ós que remitimos ós interesados) e a evolución ano por ano na última década pode consultarse no cadro 3.1 deste mesmo informe. A igual evolución do PIB en Galicia e España, o PIB por habitante galego "converxerá" co estatal na medida en que, pola diferente dinámica demográfica, vai perdendo peso na poboación total española.

Matizado esto, presentamos no cadro 1.8 a clasificación das distintas comunidades autónomas no último ano en dous índices económicos relevantes para achegarnos á potencia económica dunha sociedade: o VEB e a renda familiar dispoñible (segundo o poder de compra). Observamos que nesas variables Galicia perde 0,3 puntos e un punto respectivamente ó comparalas cos valores medios estatais.

Os datos dese cadro son especialmente relevantes desde o punto de vista económico-social porque, se dunha banda amosan o crecemento económico real nunha sociedade, pola outra dan conta de canto varía a renda familiar dispoñible despois dun dobre axuste derivado das transferencias monetarias públicas netas (ó traveso do sistema impositivo e das prestacións da Seguridade Social) e máis da corrección dos prezos relativos dos bens e servizos.

A renda familiar dispoñible en paridade de poder de compra é a variable que amosa o volume das rendas percibidas polos fogares e institucións non lucrativas - excluídas as administracións públicas- residentes en cada comunidade autónoma,

Clasificación das comunidades autónomas por crecemento do VEB e da renda. 2002

■ Cadro 1.8

	Crecedemento VEB		Variación renda familiar bruta disp. (poder compra)
Murcia	2,85	Cataluña	5,40
Navarra	2,74	Murcia	5,36
Madrid	2,65	Ceuta	5,30
Cast. e León	2,49	Asturias	5,22
Andalucía	2,40	Melilla	5,16
Cataluña	2,32	C. Valenciana	4,65
España	2,19	Andalucía	4,50
C. Valenciana	2,15	Baleares	4,30
Ceuta	2,12	País Vasco	4,09
Melilla	1,99	Cast. A Mancha	3,88
Asturias	1,98	España	3,87
A Rioxa	1,93	Navarra	3,76
Galicia	1,89	Extremadura	3,60
Extremadura	1,86	Madrid	3,28
Cantabria	1,78	Cast. e León	3,21
Cast. A Mancha	1,75	Galicia	2,89
País Vasco	1,72	A Rioxa	2,89
Aragón	1,72	Cantabria	2,76
Canarias	1,66	Aragón	1,69
Baleares	0,24	Canarias	-0,87

Datos en porcentaxe de variación respecto do ano anterior

Fonte: FUNCAS, "Cuadernos de Información Económica", marzo/abril 2001, 2002 e 2003

tendo en conta o nivel relativo do índice de prezos de consumo de cada unha das comunidades. Non só inclúe aportacións que proceden da vía da produción de bens e servicios (coma por exemplo as rendas salariais ou as rendas mixtas -traballo e capital- percibidas polos traballadores por conta propia) senón tamén as prestacións sociais e outras transferencias recibidas polos fogares e institucións non lucrativas. Cómpre lembrar que se exclúen para o seu cálculo as cotas da Seguridade Social e os impostos directos pagados polas familias.

O INE fai tamén a súa propia estimación anual do crecemento económico das comunidades autónomas ó traveso da "Contabilidad Regional de España", que está adaptada ó novo sistema metodolóxico instaurado no conxunto da UE. Os datos para o ano 2002 (cadro 1.9) reflicten que o PIB galego creceu un 1'9%, lixeiramente por baixo da media estatal (2'01%), nun ano en que as seis comunidades autónomas que acompañan a Galicia na "cola do pelotón" do desenvolvemento económico medraron por riba da media estatal: Andalucía (2'28%), Castela - A Mancha (2'13%), Castela e León (2'32%), Extremadura (2'17%) Murcia (2'82%) e Ceuta-Melilla (2'30%).

**Crecemento do PIB.
Por comunidades autónomas. 2002**

■ Cadro 1.9

Andalucía	2,28
Aragón	1,67
Asturias	1,64
Baleares	0,88
Canarias	1,88
Cantabria	1,88
C. A Mancha	2,13
C. León	2,32
Cataluña	1,96
Extremadura	2,17
Galicia	1,90
Madrid	2,00
Murcia	2,82
Navarra	2,78
País Vasco	1,66
A Rioxa	1,80
C. Valenciana	1,97
Ceuta e Melilla	2,30
España	2,01

En porcentaxe sobre o ano anterior
Fonte: INE. Contabilidad Regional de España. 1995-2002

Sexa cos datos do INE ou cos da Fundación FUNCAS, parece clara a conclusión: Galicia non conseguiu no ano 2002 gañar peso na xeración do PIB estatal, senón que perdeu importancia na creación de riqueza no total español.

1.1.2.2 Crecemento económico a longo prazo

Para que a visión polo miúdo do decorrer anual que se realiza nun Informe destas características non nos faga perde-la perspectiva da tendencia temporal máis ampla na que esta se enxerta, presentamos neste epígrafe os datos de PIB e renda que permiten o seguimento -global e máis por habitante- nas distintas comunidades autónomas nun prazo máis longo.

A situación relativa de Galicia no conxunto do Estado mellora se en vez dos datos globais analizámo-los datos por habitante, polo comportamento demográfico máis expansivo no conxunto estatal que en Galicia. Para explicitar mellor ese efecto, pódese ver no Informe do pasado ano a evolución demográfica nas diversas comunidades autónomas desde 1995 a 1991 (que reflicte que Galicia foi a de maior descenso absoluto de poboación e porcentualmente terceira -cun 3,9% de diminución- tras Castela-León e Asturias) que agora complementaremos coa comparanza

Poboación total e variación da poboación. Por comunidades autónomas. 1991-2001.

■ Cadro 1.10

	Censo 2001	Censo 1991	Variación (%)
España	40.847.371	38.872.268	5,08
Andalucía	7.357.558	6.940.522	6,01
Aragón	1.204.215	1.188.817	1,29
Asturias	1.062.998	1.093.937	-2,82
Baleares	841.669	709.138	18,69
Canarias	1.694.477	1.493.784	13,43
Cantabria	535.131	527.326	1,48
Cast. e León	2.456.474	2.545.926	-3,51
Cast. a Mancha	1.760.516	1.658.446	6,15
Cataluña	6.343.110	6.059.494	4,68
C. Valenciana	4.162.776	3.857.234	7,92
Extremadura	1.058.503	1.061.852	-0,31
Galicia	2.695.880	2.731.669	-1,31
Madrid	5.423.384	4.947.555	9,62
Murcia	1.197.646	1.045.601	14,54
Navarra	555.829	519.227	7,04
País Vasco	2.082.587	2.104.041	-1,02
A Rioxa	276.702	263.434	5,04
Ceuta	71.505	67.615	5,75
Melilla	66.411	56.000	17,33

Fonte: INE. Censos de poboación dos anos 1991 e 2001

intercensal 1991- 2001, ó publicarse no ano 2002 os datos do censo de poboación realizado nos últimos meses de 2001.

Os datos do cadro 1.10 reflicten o contraste entre a diminución da poboación galega entre os dous censos (-1´31%) e a importante suba media estatal (5´08%). As comunidades autónomas de maior porcentaxe de suba poboacional foron Baleares (18´7%) e Murcia (14´5%), mentres que Galicia quedou de antepenúltima nesa clasificación (só por diante de Asturias e Castela - León) e de penúltima na ordenación por crecemento en valor absoluto (só diminuíu máis a poboación total na comunidade autónoma de Castela - León).

Se desagregámo-los datos intercensais por provincias, constátase que entre as galegas tan só a da Coruña gañou poboación na década 1991-2001 (cun modesto 0´77%, moi por baixo do 5´08% estatal) e que a de Lugo está á cabeza das provincias de España -xunto coa de León- na porcentaxe de perda poboacional (-7%).

No cadro 1.11 presentámo-los datos por habitante de tres variables económicas, que permiten constatar que a posición relativa de Galicia mellorou de 1995 a 2002 nas tres: PIB (2´71 puntos), renda bruta (5´1 puntos) e renda bruta dispoñible segundo o poder de compra (6´01 puntos).

■ Cadro 1.11 Clasificación das comunidades autónomas por PIB e Renda por habitante 1995 e 2002

	PIB pm			Renda Bruta pm			Renda Familiar Bruta Dispoñible en poder de compra	
	1995	2002		1995	2002		1995	2002
Madrid	131,14	126,96	Madrid	135,88	129,62	Aragón	121,60	119,65
Baleares	136,31	125,30	Cataluña	124,07	123,71	Madrid	122,50	115,68
Cantabria	126,13	123,37	Navarra	126,03	122,31	País Vasco	106,88	112,72
Cataluña	122,02	122,36	País Vasco	115,91	121,90	Cataluña	114,40	112,61
País Vasco	114,65	113,71	Baleares	126,32	119,06	Navarra	114,53	109,82
A Rioxa	114,56	113,71	A Rioxa	114,24	111,68	A Rioxa	111,53	108,94
Aragón	108,00	106,65	Aragón	111,20	109,07	Cast. e León	99,15	108,74
C. Valenciana	101,62	101,21	España	100,00	100,00	Melilla	136,04	108,38
España	100,00	100,00	C. Valenciana	98,48	99,26	Ceuta	121,10	108,31
Cast. e León	91,82	94,58	Cast. e León	89,23	94,87	Baleares	114,93	105,94
Cantabria	91,66	91,27	Cantabria	92,83	93,23	España	100,00	100,00
Canarias	93,27	87,05	Asturias	85,42	86,96	C. Valenciana	96,98	98,74
Asturias	84,94	85,64	Galicia	80,60	85,70	Cantabria	99,68	97,50
Galicia	82,35	85,06	Melilla	113,67	83,34	Galicia	89,35	95,36
Cast. a Mancha	81,74	80,92	Canarias	91,35	80,98	Cast. a Mancha	95,38	94,17
Melilla	92,18	80,02	Cast. a Mancha	80,55	79,79	Asturias	90,45	94,15
Murcia	83,08	80,02	Ceuta	101,89	79,42	Extremadura	77,57	85,13
Ceuta	81,78	75,83	Murcia	81,89	78,59	Canarias	98,06	84,36
Andalucía	72,68	73,95	Andalucía	71,69	72,77	Andalucía	77,62	79,92
Extremadura	66,67	70,69	Extremadura	65,04	69,86	Murcia	83,58	79,75

Datos en porcentaxe sobre a media española (tomada como valor 100)
Fonte: FUNCAS

Centrándonos na suba acumulada do PIB desde 1995 nas distintas comunidades autónomas, moveuse entre un máximo do 32'21% en Murcia e un mínimo do 20'95% en Asturias. O dato de Galicia (25'86%) coloca á nosa comunidade en duodécima posición da clasificación de maior a menor crecemento económico.

Unha fonte alternativa ós datos ofrecidos por FUNCAS son os aportados polo INE na "Contabilidad Regional de España 1995-2002" (axeitada ó novo sistema metodolóxico instaurado no conxunto da UE). O cadro 1.12 reflicte que o PIB galego creceu nese período un 20'8%, case seis puntos por baixo da media estatal (26'4%) e só por riba de dúas comunidades autónomas (Castela-León e Asturias) que teñen unha renda por habitante superior á galega. Tamén poñen de manifesto que o aumento da xeración de PIB no período analizado foi especialmente alto en cinco comunidades que superaron o listón do 30%: Murcia, Extremadura, Andalucía, Ceuta e Madrid.

**Crecedemento real do PIB por habitante.
Por comunidades autónomas. 1995-2002**

■ Cadro 1.12

	%
Andalucía	30,4
Aragón	21,5
Asturias	16,8
Baleares	26
Canarias	29,3
Cantabria	29,1
C.León	23,3
C.A Mancha	18,5
Cataluña	22,6
C.Valenciana	29
Extremadura	31,98
Galicia	20,8
Madrid	30,3
Murcia	32,6
Navarra	29,40
Pais Vasco	27,8
A Rioxa	24,4
Ceuta	30,8
Melilla	26,1
España	26,4

Fonte: INE. Contabilidad Regional de España. 1995-2002

No tocante ós datos por habitante, segundo o INE o PIB de Galicia colocaría á nosa comunidade en antepenúltima posición no ranking das autonomías no ano 2002, só por riba de Andalucía e Extremadura; tanto no período 1995-2002 coma no ano 2002 (véxase cadro 1.9) ambas comunidades presentaron un crecemento maior que o da economía galega.

Polo tanto, de acordo cos datos do INE non se produciu converxencia algunha de Galicia coa media estatal desde 1995 senón que se ampliou a diverxencia. A Consellería de Economía da Xunta de Galicia emitiu unha nota ó se faceren públicos os datos do INE sinalando a súa discrepancia cos mesmos (como xa fixera tamén no ano anterior).

O crecemento económico das distintas comunidades autónomas a máis longo prazo pódese ver no cadro 1.13, que procede dun estudio publicado en 2003 polo Instituto de Estudios Económicos e recolle a evolución de 1975 a 2000. Nese cuarto de século, as catro comunidades que menos medraron foron Asturias, País Vasco, Cantabria e Galicia mentres que as de maior crecemento económico foron Melilla, Murcia, A Rioxa e Canarias.

**Crecedemento do PIB.
Por comunidades autónomas. 1975-2000**

■ Cadro 1.13

	Total (%)	Media anual (%)
Melilla	128,0	3,35
Murcia	124,0	3,29
A Rioxa	123,0	3,27
Canarias	121,2	3,23
Navarra	115,1	3,11
C. Valenciana	109,7	3,01
Andalucía	106,2	2,94
Extremadura	106,2	2,92
Ceuta	105,0	2,91
Baleares	101,2	2,84
C. A Mancha	94,2	2,69
España	93,7	2,68
Madrid	106,2	2,65
Aragón	90,2	2,65
Cataluña	105,3	2,61
C. León	105,3	2,60
Galicia	84,8	2,49
Cantabria	72,1	2,20
País Vasco	62,2	1,95
Asturias	44,9	1,49

Fonte: Instituto de Estudios Económicos

Ponse de manifesto, xa que logo, un claro desprazamento dos principais eixes espaciais de crecemento no estado en contra das comunidades da cornixa Cantábrica, que se viron fortemente afectadas no período analizado polo proceso de desindustrialización (fundamentalmente coas reconversións naval e siderúrxica) e por unha entrada na UE que non garantiu as cotas leiteiras necesarias para asegurala expansión do sector lácteo nin permitiu o libre acceso da flota pesqueira ós caladoiros comunitarios en igualdade coa dos outros estados.

O crecemento económico medio anual galego de 1975 a 2000 quedou dúas décimas por baixo do estatal e o crecemento acumulado nese período foi en Galicia nove puntos inferior ó estatal. Por provincias, sobrancearemos que a de Ourense foi a de menor crecemento económico en toda España.

O cadro 1.14 infórmanos da posición relativa en PIB por habitante das distintas comunidades autónomas de 1995 a 2002 respecto da media da Unión Europea, de acordo cos datos de FUNCAS. Cómpre subliñar que unha análise máis a fondo da converxencia real -que rebasa os obxectivos deste Informe- debería ter en conta tamén outros factores (como a taxa de paro ou o nivel de desenvolvemento tecnolóxico), o que certamente situaría a Galicia e a España nunha posición de maior diverxencia coa media da UE .

■ **Cadro 1.14** **Converxencia do PIB por habitante das comunidades autónomas fronte a media da Unión Europea (EUR-15). 1995 e 2002**

	CCAA que superan o 100 por 100 da UE			CCAA que superan o 80 por 100 da UE			CCAA por debaixo do 80 por 100 da UE	
	2002	1995		2002	1995		2002	1995
Madrid	111,48	106,33	A Rioxa	99,84	93,71	Canarias	76,43	76,30
Baleares	110,01	111,50	Aragón	93,64	87,88	Asturias	75,20	69,48
Navarra	108,32	101,84	C. Valenciana	88,86	83,28	Galicia	74,68	67,36
Cataluña	107,43	99,80	Cast. e León	83,04	74,64	Cast. a Mancha	71,05	64,29
País Vasco	104,10	93,78	Cantabria	80,14	74,66	Melilla	70,35	75,68
			Media española	87,80	80,18	Murcia	69,57	67,94
						Ceuta	66,59	66,76
						Andalucía	64,93	62,15
						Extremadura	57,96	54,35

Media UE=100
Fonte: FUNCAS

No tocante á comparanza en PIB por habitante coa media da UE, obsérvase que España acurtou a diferenza en 7'62 puntos de 1995 ó ano 2002 e Galicia algo menos (en 7'32 puntos) pero porcentualmente foi superior o avance galego (10'86%) que a suba estatal (9'50%). Respecto do índice estatal dese cadro, Galicia segue a estar uns trece puntos por debaixo en 2002, tres décimas máis que en 1995.

Se realizámo-la comparanza en PIB por habitante cos datos da "Contabilidad Regional de España 1995-2002", España acurtou a diferenza co media da UE en seis puntos nese período (un 7'7%) e Galicia en tres puntos (4'76%).

¿Cal é a posición de Galicia e das outras comunidades autónomas no contorno da nova "Europa das rexións" na UE formada por vinteseite estados que está previsto exista no ano 2007?. A Comisión Europea ven de facer públicas a súa estimación de PIB por habitante (baseadas no sistema de contas SEC-95), para o período 1995-2000, segundo a cal das 266 rexións da UE-27:

■ As tres últimas comunidades do noso estado na clasificación son Galicia, Andalucía e Extremadura (tanto en 1995 como en 2000).

■ De 1995 a 2000 tódalas comunidades autónomas aumentaron o seu PIB por habitante relativo (no caso de Galicia pasou do 63'2% da media UE-15 ó 64'7%). Das seis comunidades con menor PIB por habitante (por orde de maior a menor: Murcia, Ceuta-Melilla, Castela-A Mancha, Galicia, Andalucía e Extremadura) Galicia foi a que tivo un menor avance (con 1'5 puntos) mentres que nas outras cinco comunidades o avance estivo entre 2'6 puntos (Castela-A Mancha) e 3'7 puntos (Extremadura).

■ Todas as comunidades autónomas agás unha (Galicia) melloraron a súa situación no ranking das 266 "rexións" da Europa dos vinte e sete estados: Galicia baixou tres postos e pasou do 196 ó 199, mentres que as outras comunidades cun grao de desenvolvemento económico baixo (Murcia, Ceuta-Melilla, Castela-A Mancha, Andalucía e Extremadura) subiron cando menos tres postos nesa clasificación (e en varios casos ata sete postos, coma Murcia ou Extremadura).

1.2 **Crecemento económico e xeración de emprego**

O crecemento económico non é un fin en si mesmo; a súa finalidade é darlle pulo a unha sociedade de maior benestar e nesa andaina a creación de máis e mellor emprego para a súa poboación é un paso irrenunciábel. Achegarémonos agora á análise de en que medida o crecemento económico se converteu nos últimos anos en xeración de emprego en Galicia. No apartado terceiro do capítulo 3 tratamos máis polo miúdo o comportamento do emprego en Galicia, desagregado por sexos, sectores económicos, ramas de actividade, grupos de idade, provincias, situación profesional, carácter temporal ou indefinido do contrato, tipo de xornada (a tempo parcial ou total), etc. Remitimos a ese epígrafe ós interesados en afondar nalgún deses aspectos da ocupación en Galicia.

Cos datos da Fundación FUNCAS vemos no cadro 1.15 a posición das distintas comunidades no ano 2002 en catro variables importantes na análise do mercado de traballo.

Vemos nas dúas primeiras columnas que o crecemento das poboacións galegas de 16 ou máis anos e máis activa foron moito menores que no conxunto estatal. A terceira columna reflicte a lixeira suba do emprego en Galicia, a un ritmo que non chegou á terceira parte da media estatal. ¿Por que adoita haber en Galicia nos últimos anos unha menor creación relativa de emprego que noutras comunidades autónomas ou na media estatal?. Como veremos máis polo miúdo nunha análise do emprego desagregada por sectores económicos neste mesmo epígrafe, a forte diminución do emprego agro-pesqueiro na nosa comunidade (que partía de niveis relativos máis altos que o conxunto estatal) é unha das causas importantes.

No tocante á suba do desemprego no último ano, a última columna do cadro explica a mala posición de Galicia, xa que é a maior de tódalas comunidades autónomas e supera en 4'6 puntos á suba do desemprego no conxunto do estado.

A andaina trimestral da ocupación en Galicia pódese facer cos datos do cadro 1.16, que recolle tamén a desagregación sectorial do emprego. Salienta a progresiva diminución ó longo do ano da porcentaxe de perda de emprego no sector prima-

rio da economía galega nos tres primeiros trimestres, ata chegar ó 5% de suba do mesmo no cuarto trimestre de 2002 respecto do mesmo período do ano anterior. A ocupación nos sectores non primarios, pola súa banda, subiu menos no segundo semestre do ano que no primeiro; no primeiro semestre sobranceou especialmente a xeración de emprego do sector secundario (industria e construción) pero a perda de folgos da construción fixo que no segundo semestre os servizos e a industria tiveran a maior taxa de variación interanual.

**Variación⁽¹⁾ do emprego e doutras magnitudes laborais.
 Por comunidades autónomas. 2002**

■ Cadro 1.15

	Poboación			
	16 e máis anos	Activos	Ocupados	Parados
Andalucía	0,98	1,51	0,60	5,52
Aragón	1,71	1,91	1,64	6,25
Asturias	1,81	1,91	1,50	4,43
Baleares	5,60	5,72	5,66	6,59
Canarias	4,68	4,59	4,14	8,01
Cantabria	1,51	1,57	0,83	6,81
C. A Mancha	1,60	1,72	1,17	6,41
C. León	-0,08	0,14	-0,17	2,67
Cataluña	3,26	3,40	2,97	8,41
C. Valenciana	3,60	3,68	3,24	7,69
Estremadura	-0,22	-0,04	-0,44	2,15
Galicia	1,36	1,59	0,52	11,37
Madrid	2,72	2,96	2,43	8,99
Murcia	3,55	3,61	3,15	6,94
Navarra	2,59	2,68	2,36	7,78
País Vasco	0,32	0,36	-0,48	7,08
A Ríoxa	4,49	4,68	4,30	10,05
Ceuta	-1,69	-1,59	-1,84	-0,39
Melilla	3,38	3,20	2,64	6,40
España	2,17	2,43	1,89	6,80

(1) En porcentaxe.

Fonte: FUNCAS, "Cuadernos de Información Económica", marzo/abril 2002

**Evolución trimestral⁽¹⁾ do emprego. Por sectores.
Galicia. 2002**

■ **Cadro 1.16**

	I T.	II T.	III T.	IV T.
Poboación activa	1,9	1,6	1,9	3,3
Emprego	0,4	1,1	0,4	1,7
Primario	-18,2	-15,2	-11,6	5,0
Emprego non primario	4,0	4,0	2,4	2,7
Industria	7,2	7,0	4,3	4,0
Construcción	10,7	5,0	0,6	-5,6
Servicios	1,5	2,7	2,1	4,3
Taxa de paro	13,4	11,9	11,4	12,0

(1) En taxas de variación interanuais (agás a taxa de paro, que reflicte o valor desta variable en cada trimestre)
Fonte: INE

O cadro 1.17 resume a creación de emprego en Galicia e España en valores absolutos e porcentuais na última década. Dado o importante cambio metodolóxico da EPA desde o ano 2002 (do que trataremos máis polo miúdo no epígrafe 3.1 deste Informe) presentamos separadamente os datos do período 1992-2001 e os do último ano. No primeiro período compróbase a que Galicia perdeu emprego neto mentres que en España creceu un 18% (máis de dous millóns de persoas ocupadas máis á volta dos nove anos analizados). No ano 2002, en cambio, a xeración porcentual de emprego foi moi semellante en Galicia e en España (superior en Galicia en tan só unha décima).

**Variación do emprego⁽¹⁾.
Galicia/ España. 1992-2001/2002**

■ **Cadro 1.17**

	1992-2001		2002	
	En valor absoluto	En %	En valor absoluto	En %
Galicia	-19.800	-2,00	17.800	1,7
España	2.268.000	18,00	256.300	1,6

Elaboración propia
(1) Cos datos do 4º trimestre de cada ano
Fonte: INE

O cadro 1.18 presenta o seguimento anual da andaina no último sexenio dos crecementos económico e do emprego en Galicia e España. En España xerouse emprego neto tódolos anos e en Galicia en todos agás o 2001. Só en 2002 acadou Galicia unha taxa de suba do emprego maior que o estatal (aunque certamente ben lixeira: unha décima maior).

Obsérvase tamén nese cadro que agás no último bienio, a creación estatal de emprego foi cando menos do 3%, mentres que en Galicia esa porcentaxe só se acadou no bienio 1999-2000. Subliñaremos así mesmo que ata o ano 2001 Galicia

necesitou un crecemento económico superior ó 3% para crear emprego neto, mentres que o limiar de xeración de emprego baixou do 2% no ano 2002.

A maior dificultade de transforma-lo crecemento económico en xeración de emprego en Galicia explicitase co seguimento comparativo entre Galicia e España dos datos dese sexenio; compróbase que a diferenza en favor de España é maior na xeración de emprego que no crecemento económico (agás nos anos 2000 e 2002).

**Crecemento económico ⁽¹⁾ e xeración de emprego ⁽²⁾.
Galicia/ España. 1997-2002**

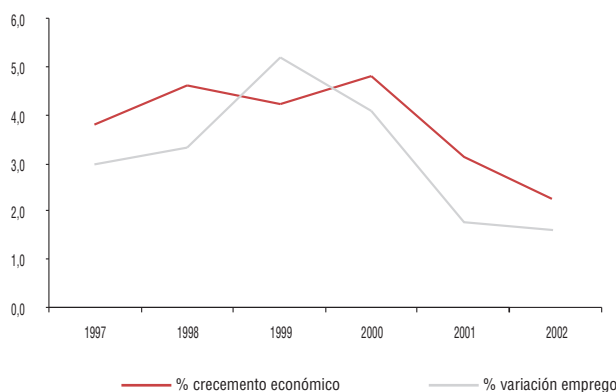
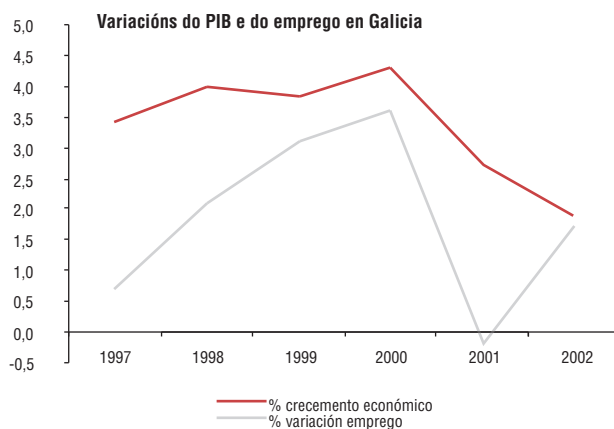
■ Cadro 1.18

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Galicia						
% crecemento económico	3,4	4,0	3,8	4,3	2,7	1,9
% variación emprego	0,7	2,1	3,1	3,6	-0,2	1,7
España						
% crecemento económico	3,8	4,6	4,2	4,8	3,1	2,2
% variación emprego	3,0	3,3	5,2	4,1	1,8	1,6

Elaboración propia

(1) Datos FUNCAS

(2) Datos do INE: EPA do 4º trimestre de cada ano

¿Houbo algún cambio importante nos anos 2000 e 2002 na estrutura do emprego para que Galicia conseguira nese ano a porcentaxe de xeración de emprego máis próxima á estatal de toda a década?. A desagregación por sectores económicos da variación da ocupación no último sexenio que ofrece o cadro I.19 explicita que o principal factor diferencial neses anos foi a creación de emprego neto no sector agrario galego no ano 2000 (ou a súa menor redución en 2002).

■ Cadro I.19

Variación do emprego. Por sectores económicos.
Galicia. 1997-2002

	1997-1996	1998-1997	1999-1998	2000-1999	2001-2000	2001-1996	2002-2001
Agricultura	-28,1	-6,1	-16,6	6,0	-24,5	-69,4	-1,8
Pesca	-2,7	-1,6	8,0	-1,3	-6,8	-4,4	-5,4
Subtotal sector agropesqueiro	-30,8	-7,7	-8,6	4,7	-31,3	-73,8	-7,2
Industria	5,8	15,4	0,6	12,4	11,5	45,7	8,4
Construcción	4,1	-2,8	12,3	6,0	9,9	29,5	-7,9
Servicios	27,1	13,9	24,1	11,5	7,7	84,3	24,5
Subtotal sect. non primarios	37,0	26,5	37,0	29,9	29,1	159,5	25,0
Total	6,2	18,8	28,4	34,6	-2,2	85,7	17,8

Elaboración propia
(1) En miles
Fonte: INE: EPA do 4º trimestre

Xa chamamos a atención no Informe do ano 2000 sobre o sorprendente do dato de contracción do emprego agro-pesqueiro, especialmente tendo en conta que por grupos de idade só se creou emprego nese sector no tramo de 55 e máis anos, e non hai que esquecer que estaban aplicándose xa programas da UE incentivos do abandono do emprego para as persoas que traballaban no agro desas idades. No Informe do ano 1998 figura (no cadro I.24) a evolución a longo prazo (1988-1998) do emprego agrario galego, que axuda enxerta-los datos do ano 2000 e 2002 na tendencia de caída intensa que presentou ata 1997 (e que tivo tamén en 2001).

A penúltima columna dese cadro reflicte que no período 1996-2001 os sectores non primarios xeraron 159.500 empregos, mentres que o sector primario destruíu 73.800. O sector servicios foi o principal motor desa suba da ocupación, xa que a súa creación de emprego superou á conxunta da industria e a construción en 9.300 empregos.

¿Cal foi ano por ano a variación do emprego diferenciada entre os sectores primario e non primarios na economía galega no último sexenio?:

■ En 1997 a suba nos sectores non primarios tivo un notable aumento (37.000 novos ocupados) e foi moi pouco menor a destrución de ocupación agro-pesqueira (30.800).

■ En 1998 a xeración de emprego neto dos sectores secundario e dos servizos (26.500) baixou algo pero diminuíu moito máis a perda de emprego agro-pesqueiro (7.700 persoas).

■ En 1999 a xeración de emprego nos sectores secundario e terciario voltou ó nivel de 1997 (37.000) pero desta volta a perda de emprego do sector primario foi moito menor que entón (8.600, pouco máis da cuarta parte que dous anos antes).

■ No ano 2000 a creación de emprego nos sectores non primarios foi de 29.900 (7.100 menos que no ano anterior) pero foi positiva a aportación do sector primario (4.700 empregos), o que permite continua-la traxectoria de suba da ocupación total galega do período analizado.

■ O emprego dos sectores non primarios presentou no ano 2001 un avance semellante ó do ano anterior, pero a fortísima destrución de emprego no sector primario nese ano (a maior do período 1996-2001 en termos absolutos e moi especialmente en termos relativos) non permitiu acadar unha suba da ocupación total en Galicia.

■ En 2002 o sector servizos volve a se-lo principal dinamizador do emprego galego (coma en 1997 e 1999) e o sector pesqueiro ten no ano que comezan os efectos económicos e ecolóxicos da marea negra do "Prestige" a segunda perda do sexenio agás o ano 1998. O mal comportamento da ocupación na construción provocou que o emprego dos sectores non primarios tivera a menor creación de postos de traballo do sexenio analizado.

1.3. Comercio exterior

1.3.1. Comercio exterior galego e taxa de cobertura

Na análise dos datos correspondentes a Galicia da balanza comercial española debemos sobrancea-la mellora do comercio exterior galego no último ano. As exportacións galegas subiron no ano 2002 un 2,4% e as importacións baixaron un 3,3%. O saldo comercial foi positivo: 391 millóns de euros.

No cadro 1.20 podemos aprecia-la evolución da taxa de cobertura no último quinquenio (con desagregación por trimestres no último ano). Nel destacaremos no ano 2002 que presentou una melloría espectacular no primeiro trimestre (despois xa dun cuatrienio de continuo ascenso) a taxa de cobertura (ou porcentaxe que representa o valor das exportacións sobre o das importacións), que se situou

■ Cadro 1.20

Taxa de cobertura.
Galicia 1998-2002

T. cob. (%)	1998	1999	2000	2001	2002			
					1 T.	2 T.	3 T.	4 T.
	86,3	90,1	93,4	98,9	112,3	107,4	104,1	94,5

Fonte: Dirección Territorial de Comercio en Galicia (sobre datos de ICEX/ESTACOM)

nun valor certamente histórico: 112'3. O decrecemento continuado nos outros tres trimestres fixo que no cuarto baixara de novo do nivel 100 (que é o que marca o equilibrio entre o valor das exportacións e o das importacións).

No cadro 1.21 podemos comproba-la importante suba do valor das exportacións galegas na última década, que fixo que se duplicara no último quinquenio e que no ano 2002 sexa un 472% maior que en 1992.

■ Cadro 1.21

**Evolución das exportacións.
Galicia. 1992-2002**

Millóns de euros	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	1.660	2.547	2.919	3.460	4.228	4.876	5.347	6.011	8.299	9.271	9.496

Fonte: Secretaría de Estado de Comercio e Turismo

1.3.2. Distribución por produtos e por estados

Ben sabido é que unha das características do comercio exterior galego é o seu carácter intraindustrial: importan moitas mercancías os mesmos sectores que logo exportan os seus produtos. A notable importancia do comercio intraindustrial reflíctese no feito de que coinciden sete dos dez primeiros capítulos arancelarios nas exportacións e máis nas importacións.

En canto ás principais mercancías exportadas e importadas en Galicia prodúcese un grao de concentración sectorial moi elevado, xa que ó redor do 80% do comercio exterior galego se concentra en dez capítulos do arancel.

No cadro 1.22 presentámo-los dez capítulos principais das exportacións galegas no ano 2002. Constátase que -como en anos anteriores- a metade do valor das exportacións galegas pertencen ó capítulo automobilístico e os catro primeiros apartados concentran dous de cada tres euros das mercancías que Galicia vendeu no ano 2002 para fóra de España. Polo ritmo de crecemento do último ano, sobrancean dous apartados: "Prendas e complementos de vestir de punto" e "madeira e manufacturas de madeira" (ámbolos dous cunha suba superior ó 20%).

No tocante ás importacións (cadro 1.23), se no ano 2001 ó redor dun tercio do valor total das importacións se producía no sector automobilístico, este ano baixou seis puntos porcentuais (o que pode apuntar a unha menor dependencia do exterior da nosa industria automobilística, polo notable desenvolvemento da industria auxiliar na comarca viguesa). O grao de concentración dos catro primeiros capítulos importadores é moi alto (59'3%) pero -ó igual que no ano anterior- é inferior ó das exportacións (66'7%).

O aumento dos prezos internacionais dos produtos enerxéticos en 2002 fixo que o capítulo dos combustibles e aceites minerais ascenda un posto (do terceiro ó segundo), intercambiando a posición co capítulo que no pasado ano ocupaba o segundo lugar (o de "peixes, crustáceos e moluscos", que presentou unha impor-

■ Cadro 1.22
**Principais capítulos de exportación.
Galicia. 2002**

	Exportacións	Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾
1	Vehículos automóbiles, tractores, ciclos e demais vehículos	4.769	50,2	3,4
2	Peixes, crustáceos e moluscos	752	7,9	4,7
3	Prendas e complementos de vestir, agás os de punto	490	5,2	11,1
4	Manufacturas de pedra, xeso e cemento	323	3,4	-1,2
5	Preparados de carne e de peixe	297	3,1	-13,7
6	Prendas e complementos de vestir de punto	271	2,9	20,4
7	Madeira e manufacturas da madeira	211	2,2	21,3
8	Navegación marítima e fluvial	205	2,2	—
9	Combustibles minerais, aceites minerais e produtos	179	1,9	-18,6
10	Máquinas, aparatos e material eléctrico e as súas partes	174	1,8	4,2
	Resto de produtos	1.826	19,2	-2,8
	Total exportacións	9.497	100,0	2,5

(1) Datos en porcentaxe de participación sobre o valor total das exportacións galegas

(2) Taxa de variación interanual

Fonte: ICEX. Base de datos ESTACOM

■ Cadro 1.23
**Principais capítulos de importación.
Galicia. 2002**

	Importacións	Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾
1	Automóbiles, tractores, ciclos e demais vehículos	2.532	27,8	-15,9
2	Combustibles minerais, aceites minerais	1.245	13,7	5,7
3	Peixes, crustáceos e moluscos	1.236	13,6	-7,0
4	Prendas e complementos de vestir, agás os de punto	383	4,2	33,9
5	Reactores nucleares, caldeiras e máquinas	360	4,0	8,1
6	Prendas e complementos de vestir de punto	336	3,7	23,1
7	Fundición, ferro e aceiro	309	3,4	26,6
8	Productos farmacéuticos	295	3,2	29,4
9	Madeira, carbón e manufacturas da madeira	270	3,0	-0,4
10	Máquinas, aparatos e material eléctrico e as súas partes	147	1,6	-21,8
	Resto de produtos	1.993	21,9	-4,1
	Total	9.106	100,0	-3,3

(1) Datos en porcentaxe de participación sobre o valor total das importacións galegas

(2) Taxa de variación interanual

Fonte: ICEX. Base de datos ESTACOM

tante contracción no ano no que comezou o retraemento da demanda -especialmente importante na campaña de Nadal- tralo desastre ecolóxico e económico causado pola marea negra do "Prestige").

A distribución por estados do comercio exterior galego (cadro 1.24) constata que os dez primeiros estados clientes de Galicia son en 2002 os mesmos -e pola mesma orde, agás o cambio de posicións dos dous últimos- do ano anterior e concentran un 80'2% do valor total das nosas exportacións (os sete primeiros e o noveno son da Unión Europea). Máis da metade (54'2%) das exportacións van para Francia-Mónaco, Portugal e Reino Unido.

Nas importacións, pola súa banda, é menor a concentración territorial, aunque case a metade do valor total (49'1%) seguen procedendo de Francia-Mónaco, Portugal,

Principais Estados clientes e provedores de Galicia. 2002

■ Cadro 1.24

Clientes				Provedores			
	Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾		Millóns de euros	% ⁽¹⁾	TVI ⁽²⁾
1 Francia e Mónaco	2.397	25,2	-0,5	1 Francia e Mónaco	2.497	27,4	-19,0
2 Portugal	1.650	17,4	-1,6	2 Portugal	987	10,8	7,3
3 Reino Unido	1.106	11,6	3,0	3 Alemaña	517	5,7	11,2
4 Italia	767	8,1	3,8	4 Reino Unido	472	5,2	-6,7
5 Alemaña	636	6,7	-3,5	5 Italia	401	4,4	5,8
6 Bélxica	355	3,7	4,7	6 México	392	4,3	13,6
7 Países Baixos	275	2,9	-18,4	7 EE.UU.	288	3,2	-28,0
8 EE.UU.	191	2,0	-15,1	8 Arxentina	202	2,2	-33,3
9 Grecia	119	1,3	19,0	9 Rusia	200	2,2	-
10 Marrocos	118	1,2	11,3	10 Libia	191	2,1	-
Resto de países	1.883	19,8	17,5	Resto países	2.959	32,5	9,9
Total	9.497	100,0	2,5	Total	9.106	100,0	-3,3

Fonte: O ICEX. Base de datos ESTACOM

(1) Datos en porcentaxe de participación sobre o total das exportacións ou das importacións de Galicia

(2) Taxa de variación interanual

Exportacións por áreas comerciais
Por comunidades autónomas. 2002

■ Cadro 1.25

	Países candidatos	Unión Europea	Resto do mundo
Andalucía	2,6	68,4	29,0
Aragón	4,3	80,8	14,9
Asturias	2,4	68,6	29,0
Baleares	1,4	66,0	32,6
Canarias	0,6	37,3	62,1
Cantabria	4,1	73,2	22,7
Castela e León	5,7	85,0	9,3
Castela-A Mancha	3,6	74,8	21,6
Cataluña	5,4	70,7	23,9
Com. Valenciana	5,0	66,0	29,0
Estremadura	1,1	86,7	12,2
Galicia	4,5	80,9	14,6
Madrid	2,9	67,3	29,8
Murcia	3,1	68,0	28,9
Navarra	9,7	75,3	15,0
País Vasco	4,8	69,3	25,9
A Rioxa	2,2	77,2	20,6
España	4,6	70,5	24,9

(1) En porcentaxe sobre o total de exportacións de cada comunidade autónoma (ou de España)

Fonte: CEPREDE (Centro de Predicción Económica)

Alemaña e o Reino Unido. Dos dez principais estados provedores, os cinco primeiros pertencen á Unión Europea e os cinco últimos non (destaca no último ano a entrada neste ranking de Rusia e Libia, debido ó importante crecemento do prezo dos produtos enerxéticos)

I.3.3. Comercio exterior e ampliación da UE

Un informe feito público no ano 2003 polo CEPREDE (Centro de Predicción Económica) estudia as repercusións previstas para cada unha das comunidades autónomas pola ampliación en dez estados da UE en maio de 2004 (en aplicación do Tratado de Atenas).

Segundo o informe deste organismo dependente da Cámara de Comercio de Madrid e máis da Fundación Universidade - Empresa, Galicia será a comunidade autónoma máis prexudicada por esa ampliación da UE. Xustifica esta previsión por:

■ A fonda dependencia nas exportacións galegas dos outros estados da UE (xa vista no epígrafe anterior é perceptible tamén no cadro I.26), en moitos casos en produtos que elaboran tamén cuns custos laborais moito menores -véxase cadro I.42- varios dos novos estados que entrarán na UE e que serán moito máis competitivos ó non ter barreira aduaneira algunha.

O cadro I.25 explicita que polo ranking de dependencia Galicia da UE das exportacións, Galicia é a terceira comunidade do estado (só ten por diante a Estremadura e Castela-León, que teñen en común con nós o feito de estar entre as comunidades cun desenvolvemento económico inferior á media estatal). E si isto foi moi positivo neste ano de revalorización do euro (porque non afectou ás

**Importacións por áreas comerciais ⁽¹⁾.
Por comunidades autónomas. 2002**

■ Cadro 1.26

	Países candidatos	Unión Europea	Resto do mundo
Andalucía	2,7	33,8	63,5
Aragón	6,5	82,1	11,4
Asturias	3,6	45,5	50,9
Baleares	1,2	52,1	46,7
Canarias	4,1	43,6	52,3
Cantabria	1,7	63,6	34,7
Castela e León	2,2	92,2	5,5
Castela-A Mancha	1,5	87,1	11,4
Cataluña	3,2	63,4	33,4
Com. Valenciana	4,3	57,7	38,0
Estremadura	1,4	91,5	7,1
Galicia	2,4	60,0	37,6
Madrid	2,6	71,0	26,4
Murcia	2,1	21,5	76,4
Navarra	5,3	80,2	14,5
País Vasco	3,0	63,3	33,7
A Ríoxa	1,7	80,8	17,5
España	3,1	63,6	33,3

(1) En porcentaxe sobre o total de importacións de cada comunidade autónoma (ou de España)
Fonte: CEPREDE (Centro de Predicción Económica)

nosas exportacións na "eurozona") pode non selo nos anos vindeiros, nos que parten de mellor posición as comunidades cunha maior diversificación xeográfica das súas exportacións (como Canarias, Baleares, Andalucía, Madrid ou Murcia).

■ O descenso -a medio prazo- da inversión estranxeira nas comunidades periféricas da UE-15 (como a galega) e o aumento da mesma nos novos estados (que adoitan ter custos laborais moito máis baixos e unha elevada produtividade).

■ As consecuencias negativas que pode ter para as comunidades menos desenvolvidas da UE-15 a reordenación dos fondos comunitarios de axuda ó seu desenvolvemento económico-social. Aínda no caso de seguir formando parte das "rexións" obxectivo 1, parece evidente que as maiores axudan serán para as zonas xeográficas de menor renda por habitante (fundamentalmente as rexións dos estados que o ano vindeiro se incorporarán á UE).

Actualmente os dez estados que o próximo ano entrarán na UE representan un 4'5% das exportacións galegas e un 2'4% das nosas importacións (como se comproba nos cadros 1.25 e 1.26). Cómpre manter -ou aumentar- o fluxo exportador de Galicia cara estes dez estados, para procurar compensar na balanza comercial a posible perda de mercado na actual UE. O fluxo exportador galego actual cara este dez estados destaca sobre todo con Polonia e Malta.

1.4. Evolución dos prezos, os salarios e o gasto

1.4.1. A inflación

A taxa de inflación rexistrada en Galicia no ano 2002 (no que "debutou" o euro na circulación monetaria) superou á estatal en tres décimas e rexistrou un importante crecemento respecto da do ano anterior (1'7 puntos). A suba dos prezos no ano 2002 (véxase cadro 1.27) foi a maior desde 1995 en Galicia (e tamén en España) e volveu a estar moi por riba da previsión oficial e máis da suba media na Unión Europea.

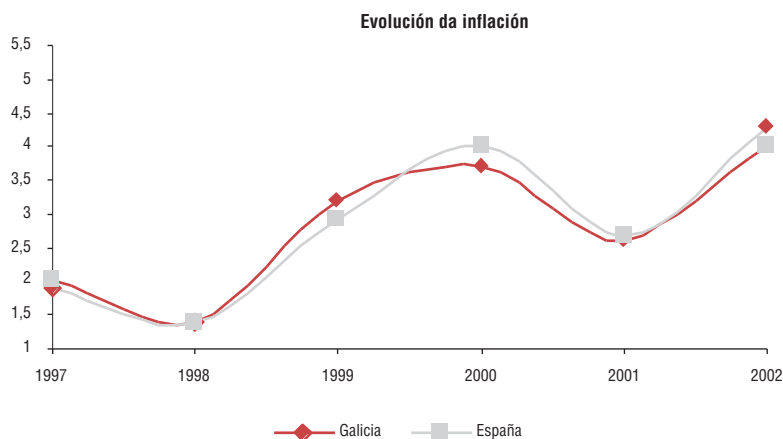
En xaneiro de 2002 houbo un cambio de sistema (non tan só un cambio de base) no cálculo do IPC en España. Na introducción do novo "sistema de índices de prezos, base 2001" podemos sinalar dúas novidades especialmente relevantes:

■ A "cesta da compra" a partir da cal se calcula o IPC renovouse. A nova entrou en vigor en xaneiro de 2002 e obtívose a partir dos datos da Enquisa Continua de Orzamentos Familiares (do INE) en oito trimestres (do segundo de 1999 ó primeiro de 2001).

■ Cadro 1.27

		Taxa de variación do IPC ⁽¹⁾ . Galicia/España. 1997-2002					
		1997	1998	1999	2000	2001	2002
Galicia		1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3
	España	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0

(1) De decembro a decembro
Fonte: INE

■ Introducíronse novidades no xeito de calcula-lo IPC (como por exemplo incluí-las rebaixas) e máis na clasificación en grupos (que pasaron a ser doce e non oito como no IPC Base 1992, por esixencias de harmonización comunitaria).

A inflación subxacente (que é a que non ten en conta o comportamento dos prezos dos produtos enerxéticos e máis dos alimentos non elaborados) quedou medio punto por riba da suba do IPC xeral (xa que foi dun 3'5% na media estatal).

A información do cadro anterior complementarémola coa que figura no cadro 1.28, que ofrece a desagregación en doce grupos de gasto da suba xeral de prezos; obsérvase nel que o comportamento dos prezos -en Galicia e no estado- no pasado ano foi descendente tan só nas comunicacións mentres que os dous grupos máis inflacionistas (por riba do 5%) foron: "Hoteis, cafés, restaurantes" e "Vestido e calzado". Cómpre subliñar que en oito dos doce grupos de gasto subiron os prezos en Galicia máis que na media española.

■ **Cadro 1.28**

**Taxas de variación dos grupos de gasto do IPC⁽¹⁾.
Galicia/ España. 2002**

	Aliment.	Bebidas	Vestido	Vivenda	Enxoval	Medicina	Transp.	Comun.	Cultura	Ensino	Hostal.	Outros
Galicia	4,8	4,7	5,8	3,2	3,0	3,7	4,9	-5,3	2,1	4,9	5,7	3,5
España	4,6	4,6	5,3	2,9	2,4	2,6	5,0	-5,1	1,8	4,7	5,8	3,9

(1) De decembro de 2001 a decembro de 2002
Fonte: INE

**IPC. Por provincias.
Galicia. 2002**

■ Cadro 1.29

	Índice ⁽¹⁾
A Coruña	106,4
Lugo	106,5
Ourense	105,1
Pontevedra	106,0
Galicia	106,1

(1) Base 2001=100
Fonte: INE

O cadro 1.29 reflicte a desagregación por provincias no último ano do índice xeral de prezos. En 2002 as provincias nos que o IPC quedou situado nun valor maior foron Lugo e A Coruña.

No tocante á evolución do IPC en Galicia e España no ano 2002 desagregada por grupos de gasto, o cadro 1.30 explicita que os valores extremos foron os de comunicacións (o único que baixou) e vestido-calzado (o único que superou o valor 110). As persoas interesadas na desagregación por grupos de gasto e provincias no último ano teñen os datos á súa disposición no cadro 1.31.

**IPC por grupos de gasto ⁽¹⁾.
Galicia e España. 2002**

■ Cadro 1.30

Grupos de gasto	Galicia	España
1. Alimentos e bebidas non alcohólicas	107,0	106,9
2. Bebidas alcohólicas e tabaco	106,0	106,9
3. Vestido e calzado	116,5	113,5
4. Vivenda	103,2	103,2
5. Enxoval	104,0	103,3
6. Medicina	105,1	103,3
7. Transportes	102,6	102,6
8. Comunicacións	93,7	93,8
9. Ocio e cultura	103,4	103,2
10. Ensino	107,4	107,1
11. Hotéis, cafés e restaurantes	107,2	107,0
12. Outros	104,6	105,0
Total	106,1	105,5

(1) Base 2001=100
Fonte: INE

**Taxa de variación dos grupos de gasto do IPC (1).
Por provincias. Galicia. 2002**
■ Cadro 1.31

Grupos de gasto	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
1. Alimentos e bebidas non alcohólicas	5,5	4,7	3,8	4,3
2. Bebidas alcohólicas e tabaco	5,4	3,4	4,0	4,8
3. Vestido e calzado	5,5	6,9	4,6	6,2
4. Vivenda	3,6	1,7	3,2	3,5
5. Enxoval	3,8	2,5	2,5	2,4
6. Medicina	3,3	5,4	2,0	4,0
7. Transportes	5,3	4,9	5,1	4,5
8. Comunicacións	-5,1	-5,9	-5,5	-5,2
9. Ocio e cultura	1,5	4,4	2,3	2,0
10. Ensino	5,3	4,6	5,3	4,4
11. Hotéis, cafés e restaurantes	5,8	6,4	5,7	5,4
12. Outros	3,0	2,1	2,8	4,9

(1) Decembro de 2002 sobre decembro de 2001
Fonte: INE

I.4.2. Os salarios e outros custos laborais

Desde 1963 ate o ano 2000 o INE veu publicando trimestralmente a Enquisa de Salarios na Industria e nos Servicios, que recollía a ganancia media mensual dos traballadores dos sectores non primarios. Esta "clásica" da información estatística española foi substituída polo Índice de Custos Laborais, que ampliou o ámbito do estudo ó incluír tamén custos laborais diferentes dos salariais (como as cotizacións á Seguridade Social ou as indemnizacións por despido). O ICL é unha operación estatística continua, de periodicidade trimestral, que forma parte dos euroindicadores que Eurostat solicitou ós países da área euro co obxectivo de medi-la potencial converxencia dos custos laborais nos estados membros. Por iso, unha das súas posibles aplicacións será a de permitir actualizar anualmente a Encuesta de Coste Laboral que se realiza cada catro anos nos estados da UE.

O cadro I.32 recolle o índice de custos laborais en Galicia (e máis no conxunto do estado) no último trienio (con desagregación por trimestres para o ano 2002). Cos datos medios de 2002 compróbase que en Galicia o custo laboral foi un 87'6% do custo medio estatal (e nese ano o crecemento en Galicia foi inferior en tres décimas ó estatal). As comunidades de maiores custos laborais son Madrid, País Vasco e Navarra; as de máis baixos custos salariais son Murcia, Canarias e Estremadura.

Tamén podemos ver nese mesmo cadro que en 2002 o custo salarial galego é o 87'1% do estatal e "outros custos" o 88'8%. Cómpre sinalar que se entende por:

- **Custo laboral:** O custo total que ten o empregador pola utilización do factor traballo. Inclúe o custo salarial e máis outros custos.
- **Custo salarial:** Abrangue tódalas remuneracións brutas (en efectivo ou en especie) realizadas ás persoas traballadoras por conta allea.
- **Outros custos:** Inclúen por unha parte as percepcións non salariais (como os pagos por incapacidade temporal, desemprego, indemnizacións por despedimento, traslado ou finalización do contrato, quebranto de moeda, desgaste de ferramentas ou prendas de traballo, gastos de locomoción ou dietas de viaxe...) e por outra

**Índice de custos laborais ⁽¹⁾
Galicia/ España. 2000-2002**

■ **Cadro 1.32**

Ano (media anual) ou trimestre		España	Galicia
A) Total			
2000		1.757,87	1.533,60
2001		1.830,89	1.610,95
2002		1.911,28	1.673,69
2002	I	1.824,70	1.592,93
	II	1.902,20	1.648,00
	III	1.874,12	1.662,92
	IV	2.044,09	1.790,90
B) Salarial			
2000		1.326,41	1.150,63
2001		1.372,37	1.198,53
2002		1.425,37	1.242,07
2002	I	1.346,71	1.165,20
	II	1.418,57	1.215,36
	III	1.387,77	1.235,71
	IV	1.548,43	1.352,01
C) Outros custos			
2000		431,46	382,97
2001		458,52	412,42
2002		485,91	431,62
2002	I	477,99	427,73
	II	483,63	432,64
	III	486,35	427,21
	IV	495,66	438,89

(1) Datos en euros
Fonte: INE

Custo laboral total. Por comunidades autónomas. España. 2002
■ Cadro 1.33

	Custo laboral por traballador e mes			Custo laboral por hora efectiva		
	Euros	Índice	Taxa ⁽¹⁾	Euros	Índice	Taxa ⁽¹⁾
España	2.044,09	116,3	4,6	14,60	116,2	4,1
Andalucía	1.894,75	118,1	5,5	13,54	119,2	5,5
Aragón	2.051,37	118,5	4,8	15,07	119,3	4,1
Asturias	2.015,98	114,8	5,7	14,87	114,9	5,7
Baleares	1.858,80	118,6	4,2	13,30	122,9	3,7
Canarias	1.692,69	112,5	4,2	12,01	113,9	4,3
Cantabria	1.884,38	113,8	2,4	13,68	115,5	1,2
Castela e León	1.909,51	114,7	3,3	13,93	116,5	3,8
Castela-A Mancha	1.729,96	113,5	3,2	12,13	114,5	2,6
Cataluña	2.173,51	118,0	5,7	15,67	117,1	5,3
Com. Valenciana	1.834,92	115,7	3,5	13,00	115,1	3,0
Extremadura	1.679,71	116,3	2,7	12,22	118,9	3,6
Galicia	1.790,90	116,8	4,3	12,72	118,4	5,1
Madrid	2.383,55	114,5	3,9	16,47	112,7	2,1
Murcia	1.690,52	116,4	5,0	12,16	115,4	4,6
Navarra	2.308,07	119,3	5,2	17,27	121,5	5,6
País Vasco	2.380,43	115,8	5,7	17,75	115,4	6,5
A Rioxa	1.896,29	114,2	3,0	13,55	114,6	2,8

(1) Porcentaxe de variación sobre o mesmo trimestre do ano anterior
 Datos do 4º trimestre de 2002. Base ano 2000
 Fonte: INE. Índice de Custos Laborais

parte as cotizacións obrigatorias do empregador en favor dos seus empregados á Seguridade Social.

O cadro 1.33 permite realiza-la comparanza entre os custos laborais (por traballador ou ben por hora efectiva) no ano 2002 (menores ámbolos dous en Galicia que na media estatal), a súa variación no último ano e máis o índice de cada comunidade autónoma á volta do trienio 2000-2003. Nos dous custos laborais comprobamos que a suba no último trienio foi maior en Galicia que en España (especialmente por hora efectiva), mentres que a variación do ano 2002 foi maior en Galicia que en España por hora efectiva (e ocorreu ó revés por persoa traballadora e mes).

O custo por hora efectiva traballada, en Galicia é un 87'1% da media estatal. No último ano subiu un 5'1% en Galicia (un punto por riba da media estatal), 0'8 puntos máis que a variación do custo laboral por persoa (debido ó descenso do número de horas traballadas, caso contrario do ocorrido a nivel estatal).

Nesa mesma enquisa (a de custos laborais) recóllense datos relativos ás horas efectivas de traballo en cada comunidade autónoma. Madrid, Canarias e Castela-A Mancha son as de máis horas efectivas en 2002 (no ano anterior Galicia era a segunda, ocupando o posto actual de Canarias), mentres que Navarra, País Vasco e Extremadura son as que teñen menos horas efectivas de traballo.

A desagregación para os sectores productivos non primarios do índice de custos laborais de Galicia e España reflicte que o maior índice é o da industria e o menor o da construción nos dous ámbitos espaciais analizados.

Custo salarial. Por comunidades autónomas. España. 2002

■ **Cadro 1.34**

	Custo salarial por traballador e mes			Custo salarial por hora efectiva		
	Euros	Índice	Taxa ⁽¹⁾	Euros	Índice	Taxa ⁽¹⁾
España	1.548,43	116,7	3,9	11,06	116,8	3,5
Andalucía	1.435,06	118,7	5,4	10,26	120,0	5,6
Aragón	1.550,85	119,9	4,2	11,39	120,7	3,5
Asturias	1.492,20	114,5	5,0	11,01	114,7	5,1
Baleares	1.410,79	119,8	3,7	10,09	124,1	3,2
Canarias	1.261,68	111,4	3,8	8,95	112,7	3,9
Cantabria	1.418,15	115,2	1,9	10,30	116,9	0,8
Castela e León	1.444,73	116,8	3,0	10,54	118,6	3,4
Castela-A Mancha	1.307,22	114,7	3,1	9,16	115,7	2,5
Cataluña	1.647,51	117,9	4,4	11,88	117,2	4,0
Com. Valenciana	1.374,95	116,6	2,8	9,74	116,0	2,3
Estremadura	1.275,20	117,7	2,8	9,28	120,2	3,7
Galicia	1.352,01	117,5	3,8	9,60	119,1	4,6
Madrid	1.825,90	114,5	3,2	12,61	112,6	1,4
Murcia	1.261,21	117,1	5,1	9,07	116,1	4,6
Navarra	1.757,78	121,2	5,0	13,15	123,5	5,4
País Vasco	1.810,94	116,9	5,2	13,50	116,5	6,0
A Rioja	1.431,83	115,5	3,5	10,23	115,9	3,2

(1) Porcentaxe de variación sobre o mesmo trimestre do ano anterior
 Datos do 4º trimestre de 2002. Base ano 2000
 Fonte: INE. Índice de Custos Laborais

Os cadros 1.34 e 1.35 detallan (para que poidan afondar no seu estudo as persoas interesadas) os valores en cada comunidade autónoma do custo salarial e de "outros custos" (por traballador e máis por hora efectiva nos dous casos), coas variacións do último ano e máis o índice de cada un tomando como base o valor do ano 2000 de cada unha das variables:

O cadro 1.36 presenta as horas da xornada laboral nas distintas comunidades autónomas, coa diferenciación entre tempos completo e parcial. En cada un deles distínguese entre as horas pactadas, as efectivas e as non traballadas calquera que sexa o motivo (festas, vacacións, incapacidade laboral, maternidade, absentismo, conflictividade laboral, etc). Sobrancearemos que, respecto da media estatal, en Galicia son algo maiores os valores das horas pactadas e máis das efectivas, mentres que son lixeiramente menores as horas non traballadas.

Dos cadros 1.37 ó 1.40 recolleemos información procedente da Encuesta de Coste Laboral cos datos do ano 2000. Esta é a cuarta operación estatística desta natureza que se realiza en España (as anteriores tiñan como referencia os anos 1988, 1992 e 1996); realízase en cumprimento do Regulamento da UE relativo á obriga estatal de ter unha enquisa de custo da man de obra que proporcione resultados para os distintos sectores económicos (nos niveis estatal e "rexional"). Por realizarse de acordo con definicións comúns e metodoloxías harmonizadas na UE, permite unha estricta comparabilidade do custo laboral entre os citados ámbitos territoriais.

Outros custos. Por comunidades autónomas. España. 2002
■ Cadro 1.35

	Outros custos por traballador e mes			Outros custos por hora efectiva		
	Euros	Índice	Taxa ⁽¹⁾	Euros	Índice	Taxa ⁽¹⁾
España	495,66	114,8	6,6	3,54	114,6	6,3
Andalucía	459,69	116,1	5,8	3,28	116,7	5,5
Aragón	500,52	114,6	6,8	3,68	115,4	6,1
Asturias	523,78	115,8	7,7	3,86	115,6	7,5
Baleares	448,01	115,2	5,9	3,21	119,3	5,2
Canarias	431,01	116,0	5,4	3,06	117,7	5,2
Cantabria	466,23	109,9	3,7	3,38	111,6	2,4
Castela e León	464,78	108,7	4,4	3,39	110,4	5,0
Castela-A Mancha	422,74	109,8	3,8	2,97	111,2	3,1
Cataluña	526,00	118,1	9,9	3,79	117,0	9,5
Com. Valenciana	459,97	113,2	5,6	3,26	112,8	5,2
Extremadura	404,51	112,3	2,4	2,94	114,8	3,2
Galicia	438,89	114,6	5,9	3,12	116,4	6,8
Madrid	557,65	114,7	6,0	3,86	113,2	4,3
Murcia	429,31	114,3	4,8	3,09	113,2	4,7
Navarra	550,29	113,6	5,9	4,12	115,7	6,5
País Vasco	569,49	112,3	7,3	4,25	112,1	8,4
A Ríoxa	464,46	110,4	1,6	3,32	111,0	1,5

(1) Porcentaxe de variación sobre o mesmo trimestre do ano anterior
 Datos do 4º trimestre de 2002. Base ano 2000
 Fonte: INE. Índice de Custos Laborais

■ Cadro 1.36
**Xornada laboral. Por comunidades autónomas.
España. 2002**

	Horas por traballador e mes								
	Total traballadores			Tempo completo			Tempo parcial		
	Horas pactadas	Horas efectivas	Horas non traballadas	Horas pactadas	Horas efectivas	Horas non traballadas	Horas pactadas	Horas efectivas	Horas non traballadas
España	159,3	140,0	20,2	169,8	149,1	21,7	84,6	74,8	10,0
Andalucía	157,8	139,9	18,5	168,7	149,6	19,8	87,9	77,9	10,2
Aragón	157,6	136,1	22,5	169,6	146,5	24,3	73,5	64,0	9,7
Asturias	157,5	135,6	22,9	168,1	144,2	25,0	81,3	73,3	8,1
Baleares	160,0	139,8	20,7	171,0	149,2	22,3	82,7	73,6	9,2
Canarias	161,7	141,0	21,2	172,1	150,0	22,5	85,2	73,9	11,3
Cantabria	159,0	137,7	22,8	169,3	146,5	24,5	80,9	71,4	9,6
Castela e León	157,6	137,1	21,3	169,4	147,0	23,3	74,9	67,6	7,7
Castela-A Mancha	160,9	142,7	18,6	170,2	150,7	19,9	80,7	73,3	7,5
Cataluña	159,1	138,7	21,5	170,2	148,4	23,0	85,4	74,2	11,5
Com. Valenciana	160,6	141,1	20,3	170,8	149,8	21,8	86,5	77,7	9,2
Extremadura	157,2	137,4	20,0	170,2	148,3	22,1	76,1	69,0	7,2
Galicia	159,9	140,8	20,0	169,8	149,3	21,5	83,1	74,7	8,5
Madrid	161,7	144,7	18,0	170,3	152,5	18,9	89,4	79,1	10,6
Murcia	158,3	139,0	19,9	170,2	149,4	21,5	91,8	81,1	11,3
Navarra	155,1	133,7	22,6	166,3	143,0	24,6	75,8	67,7	8,3
País Vasco	155,4	134,1	22,4	166,4	143,3	24,2	77,9	69,1	9,2
A Ríoxa	159,1	140,0	19,9	170,6	150,1	21,4	80,7	71,3	9,5

Datos do 4º trimestre de 2002. Base ano 2000
 Fonte: INE. Índice de Custos Laborais

**Custo laboral⁽¹⁾ por comunidades autónomas.
Totales actividades e industria. 2000**

■ Cadro 1.37

	Tódalas actividades	Industria
España	23.183,45	26.331,93
Andalucía	20.781,75	24.330,84
Aragón	22.581,11	25.012,80
Asturias	23.827,67	29.348,56
Baleares	20.867,28	21.386,30
Canarias	19.744,02	22.187,18
Cantabria	22.633,58	27.824,69
Castela e León	21.938,53	26.484,49
Castela-A Mancha	19.293,18	18.789,06
Cataluña	24.569,70	27.992,64
Com. Valenciana	20.139,70	21.294,25
Estremadura	18.615,57	20.128,63
Galicia	20.285,65	22.073,72
Madrid	27.174,24	33.246,29
Murcia	18.464,17	18.494,67
Navarra	25.307,02	28.230,45
País Vasco	27.273,14	31.384,59
A Rioxa	20.761,93	21.828,24
Ceuta e Melilla	20.416,87	21.819,05

(1) En euros por traballador e ano. Período de referencial ano 2000
Fonte: INE. Enquisa de Custo Laboral

O cadro 1.37 reflicte que globalmente o custo laboral en Galicia é o 87'5% do estatal, superando tan só o de catro comunidades autónomas (Canarias, Castela-A Mancha, Estremadura e Murcia). Se nos centramos no custo laboral no sector industrial, o galego supón unha porcentaxe sensiblemente inferior ó estatal (83'8%) que na comparanza global visto nas liñas anteriores, pero o máis amplo abano salarial entre as comunidades na industria fai que, pese a ese descenso de 3'5 puntos, haxa sete comunidades das que figuran nese cadro cun custo laboral inferior ó noso (Baleares, Castela-A Mancha, C. Valenciana, Estremadura, Murcia, A Rioxa e Ceuta-Melilla).

O cadro 1.38 proporciona para cada comunidade o importe en euros por traballador e ano dos cinco compoñentes principais do custo laboral (ou "custo bruto" ou "custo laboral bruto") mentres que o 1.39 explicita a estrutura porcentual de cada un deses compoñentes respecto do custo laboral. Sobrancearemos como dato máis relevante na comparanza Galicia-España a pequena porcentaxe que no custo laboral representan en Galicia as indemnizacións por despedimento (nese apartado a media estatal supera nun 78% e o da Comunidade de Madrid nun 156% ó valor galego).

■ Cadro 1.38
**Custo laboral ⁽¹⁾ e os seus principais compoñentes.
Por comunidades autónomas. 2000**

	Custo bruto	Soldos e salarios	Cotizacións Seg. Social	Cotizacións voluntarias	Prestacións sociais	Indemnización por despedimento
España	23.183,45	17.158,56	4.984,50	160,78	302,49	280,59
Andalucía	20.781,75	15.272,21	4.637,43	101,97	254,17	231,62
Aragón	22.581,11	16.617,62	5.088,41	113,42	300,72	188,47
Asturias	23.827,67	17.546,46	5.439,38	167,70	337,71	95,50
Baleares	20.867,28	15.589,50	4.590,47	87,94	262,56	105,84
Canarias	19.744,02	14.390,69	4.303,77	177,23	265,35	201,04
Cantabria	22.633,58	16.606,73	5.071,80	135,71	351,71	229,49
Castela e León	21.938,53	16.027,06	4.901,40	184,78	325,51	228,44
Castela-A Mancha	19.293,18	14.147,35	4.346,80	148,85	248,03	222,31
Cataluña	24.569,70	18.243,24	5.220,15	160,69	276,83	373,79
Com. Valenciana	20.139,71	14.828,25	4.523,41	139,89	240,41	176,02
Extremadura	18.615,57	13.806,03	4.181,38	87,28	237,68	112,24
Galicia	20.285,65	14.967,12	4.562,73	129,99	251,90	137,72
Madrid	27.174,24	20.353,41	5.367,28	228,91	337,92	471,60
Murcia	18.464,17	13.777,03	4.176,05	66,28	245,67	77,08
Navarra	25.307,02	18.651,03	5.691,14	187,64	338,46	183,84
País Vasco	27.273,14	20.047,03	5.911,50	206,70	586,36	229,70
A Rioxa	20.761,93	15.322,76	4.761,17	123,56	219,83	150,43
Ceuta e Melilla	20.416,87	15.049,46	4.517,24	48,94	342,07	199,84

(1) En euros por traballador e ano. Periodo de referencia ano 2000
Fonte: INE. Enquisa de Custo Laboral

■ Cadro 1.39
**Custo laboral e os seus principais compoñentes ⁽¹⁾.
Por comunidades autónomas. 2000**

	Custo bruto	Soldos e salarios	Cotizacións Seg. Social	Cotizacións voluntarias	Prestacións sociais	Indemnización por despedimento
España	100,00	74,01	21,50	0,69	1,30	1,21
Andalucía	100,00	73,49	22,31	0,49	1,22	1,11
Aragón	100,00	73,59	22,53	0,50	1,33	0,83
Asturias	100,00	73,64	22,83	0,70	1,42	0,40
Baleares	100,00	74,71	22,00	0,42	1,26	0,51
Canarias	100,00	72,89	21,80	0,90	1,34	1,02
Cantabria	100,00	73,37	22,41	0,60	1,55	1,01
Castela e León	100,00	73,05	22,34	0,84	1,48	1,04
Castela-A Mancha	100,00	73,33	22,53	0,77	1,29	1,15
Cataluña	100,00	74,25	21,25	0,65	1,13	1,52
Com. Valenciana	100,00	73,63	22,46	0,69	1,19	0,87
Extremadura	100,00	74,16	22,46	0,47	1,28	0,60
Galicia	100,00	73,78	22,49	0,64	1,24	0,68
Madrid	100,00	74,90	19,75	0,84	1,24	1,74
Murcia	100,00	74,61	22,62	0,36	1,33	0,42
Navarra	100,00	73,70	22,49	0,74	1,34	0,73
País Vasco	100,00	73,50	21,68	0,76	2,15	0,84
A Rioxa	100,00	73,80	22,93	0,60	1,06	0,72
Ceuta e Melilla	100,00	73,71	22,13	0,24	1,68	0,98

(1) Estructura porcentual sobre o custo laboral bruto
Fonte: INE. Enquisa de Custo Laboral

■ **Cadro 1.40**

**Custo laboral e os seus compoñentes ⁽¹⁾. Por tamaño do cadro do persoal.
Galicia/ España.2000.**

	Galicia				España			
	Total	1 a 49	50 a 199	200 e máis	Total	1 a 49	50 a 199	200 e máis
Custo bruto	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Soldos e salarios	73,78	74,28	72,73	73,91	74,01	74,80	73,70	73,52
Cotizacións obrigatorias á S.Social	22,49	23,03	22,70	21,79	21,50	22,25	21,80	20,68
Cotizacións voluntarias	0,64	0,35	0,56	0,99	0,69	0,27	0,59	1,11
Prestacións sociais directas	1,24	0,52	1,35	1,94	1,30	0,58	0,91	2,15
Indemnizacións por despedimento	0,68	0,70	1,06	0,42	1,21	1,10	1,64	1,05
Gastos en formación profesional	0,30	0,19	0,45	0,33	0,41	0,22	0,40	0,58
Gastos en transporte	0,07	0,04	0,09	0,08	0,09	0,04	0,09	0,12
Gastos de carácter social	0,10	0,06	0,13	0,12	0,11	0,05	0,09	0,18
Pagos compensatorios	0,49	0,63	0,61	0,27	0,43	0,51	0,50	0,32
Outros gastos	0,21	0,20	0,32	0,14	0,24	0,19	0,27	0,27
Subvencións	1,22	1,80	1,00	0,74	1,05	1,36	1,08	0,77
Custo neto	98,78	98,20	99,00	99,26	98,95	98,64	98,92	99,23

(1) Estructura porcentual sobre o custo laboral bruto
Fonte: INE. Enquisa de Custo Laboral

A desagregación en tres tramos por tamaño da cadro de persoal da empresa do custo laboral e os seus compoñentes para Galicia e España presentámola no cadro 1.40, para permitir ás persoas interesadas que afonden neste tema.

No cadro 1.41 recolleemos un cadro procedente da nova Encuesta anual de coste laboral, que se elabora a partir dun cuestionario anexo ó do Índice de custos labo-

■ **Cadro 1.41**

**Custo laboral ⁽¹⁾ e os seus principais compoñentes.
Por comunidades autónomas. 2001**

	Custo bruto ou laboral	Soldos e salarios	Cotizacións obrigatorias Seg. Social	Cotizacións voluntarias	Prestacións sociais directas	Resto custos ⁽²⁾	Subvencións e deducións	Custo neto ⁽³⁾
España	22.493,21	16.471,22	5.101,41	143,09	220,82	556,67	198,81	22.294,40
Andalucía	20.408,21	14.946,25	4.743,00	99,35	161,05	458,56	183,84	20.226,37
Aragón	22.315,10	16.197,08	5.160,18	100,52	177,27	680,05	223,73	22.091,37
Asturias	22.400,08	16.116,97	5.371,11	157,26	244,05	510,69	195,41	22.204,67
Baleares	19.967,79	14.689,13	4.681,56	89,45	165,04	342,61	167,54	19.800,25
Canarias	18.701,40	13.681,22	4.374,72	104,87	150,91	389,68	139,50	18.561,90
Cantabria	20.995,42	15.157,57	5.027,31	124,61	262,46	423,47	168,54	20.826,88
Castela e León	21.349,52	15.376,82	4.934,10	249,41	251,83	537,36	193,12	21.156,40
Castela-A Mancha	19.180,97	13.976,88	4.493,79	139,42	184,95	385,93	137,13	19.043,84
Cataluña	23.637,97	17.443,48	5.347,17	129,48	194,30	523,54	214,23	23.423,74
Com. Valenciana	20.412,53	14.853,71	4.786,89	89,79	148,57	533,57	192,96	20.219,57
Extremadura	18.385,46	13.486,94	4.289,73	101,47	152,46	354,86	177,04	18.208,42
Galicia	19.859,45	14.383,71	4.650,24	122,28	293,17	410,05	194,54	19.664,91
Madrid	26.755,90	19.743,25	5.574,15	229,06	327,55	881,89	196,03	26.559,87
Murcia	18.308,52	13.211,08	4.343,85	56,44	243,13	454,02	171,41	18.137,11
Navarra	24.546,37	17.966,61	5.832,21	116,64	154,41	476,50	287,21	24.259,16
País Vasco	26.174,98	19.112,40	6.041,43	184,57	302,11	534,47	283,92	25.891,06
A Rioxa	21.091,78	15.226,37	5.032,98	152,45	168,53	511,45	253,43	20.838,35

(1) En euros por traballador e ano

(2) Outros custos inclúe indemnizacións por despedimento, gastos en formación profesional, gastos en transporte, gastos de carácter social, indemnizacións fin de contrato, pagos compensatorios, axudas de custo e gastos de viaxe e outros gastos

(3) É o custo bruto menos as subvencións (nas cotizacións á Seguridade Social, á contratación, á formación profesional) e as deducións fiscais

Fonte: INE. Enquisa anual de custo laboral. 2001

rais (ICL), co obxecto de completar os datos que no ICL se obteñen trimestralmente cunha perspectiva anual dos mesmos. A información da enquisa anual 2001 recolleuse de setembro a decembro de 2002 e explicita que o maior custo laboral correspondeu ás comunidades autónomas de Madrid, País Vasco, Navarra, Cataluña e Asturias, mentres que o menor custo laboral tiverono Murcia, Extremadura, Canarias, Castela-A Mancha e Galicia. A análise en detalle do cadro permite a comparanza entre comunidades dos diversos compoñentes do custo laboral; deles só sobrancearemos que Galicia ten as prestacións sociais directas relativas maiores e é a terceira comunidade polo importe absoluto das mesmas, tras Madrid e o País Vasco (as prestacións sociais directas defínense nesta enquisa como os pagos que o empregador fai directamente ó traballador -ou á súa familia- para asistilo en determinadas circunstancias; son pagos que derivan por exemplo da incapacidade temporal -tanto na fase en que está só a cargo do empregador coma cando se complementa o pago da Seguridade Social-, asistencia familiar, asistencia médica, minusvalía, invalidez, etc).

Xa no Informe do pasado ano sinalabamos que incluso tendo en conta que Galicia ten un índice de prezos inferior ó promedio español (do 95'86% no ano 2001) queda claro que a maior diferenza do noso nivel salarial medio co estatal -en comparanza co diferencial dos prezos- explicita que o poder adquisitivo dos asalariados galegos queda moi por baixo do promedio estatal (concretamente, o nivel salarial dos galegos debería aumentar nun 12'87% para iguala-lo seu poder de compra co do promedio español).

No tocante á comparanza con outros estados da Unión Europea, a Enquisa de Custo Laboral realízase cuatrienalmente co obxectivo de estima-lo custo do factor traballo nos distintos estados da UE (incluíndo os custos non salariais). No cadro

**Custo laboral por hora en industria e en servicios.
Unión Europea. 2000**

■ **Cadro 1.42**

Unión Europea	Euros/ hora traballada	Incorporación á UE no ano 2004	Euros/ hora traballada
Media UE (15)	22,70		
Suecia	28,56	Chipre	10,74
Dinamarca	27,10	Eslovenia	8,98
Alemaña	26,54	Polonia	4,48
Francia	24,39	República Checa	3,90
Luxemburgo	24,23	Hungría	3,83
Reino Unido	23,85	Eslovaquia	3,06
Austria	23,60	Estonia	3,03
Holanda	22,99	Lituania	2,71
Finlandia	22,13	Letonia	2,42
Irlanda	17,34		
España	14,22		
Grecia	10,40		
Portugal	8,13		

Fonte: Eurostat

1.42 recollémo-los datos presentados hai moi poucos meses por Eurostat (a oficina estatística da UE) relativos ó custo laboral por hora na industria e nos servizos no ano 2000. Compróbase que España é un dos estados co menor custo laboral (que representa un 62'64% da media UE-15), só por diante de Grecia e Portugal (Eurostat proporcionou só os valores de 13 estados; faltan os de Bélxica e Italia)). Se en cambio facémo-la comparanza do dato español coa media dos estados que entrarán na UE en maio de 2004 (Eurostat non facilitou o dato de Malta), o custo laboral español triplicao -e mesmo o quintuplica nalgún caso, coma Lituania e Letonia).

O custo laboral por hora en Galicia era nese mesmo ó redor do 60% da media da UE e inferior á metade do de Suecia, Dinamarca ou Alemania, anque superior a calquera dos estados que entrarán na UE no ano 2004 (cuadruplicando o custo laboral por hora de Letonia, Lituania, Estonia ou Eslovaquia).

Cómpre non esquecer ó estudar o custo laboral que este é unha media estatística do que cobran os asalariados, pero que un dos importantes condicionantes dos ingresos de moitos fogares é o importe do salario mínimo interprofesional (non só para os que o perciben directamente como contraprestación do seu traballo senón tamén para aqueles que reciben ingresos sociais que están directamente vencellados co SMI). Remitimos ás persoas interesadas ó Informe do pasado ano, no que recollíamo-lo importe do SMI nos nove estados da UE nos que está regulado, para comprobar que o salario mínimo español (e máis galego) está entre os máis baixos (só por diante de Portugal e Grecia) e que non chega á metade do de Reino Unido, Francia, Bélxica, Holanda ou Luxemburgo. A diferenza de prezos con eses cinco estados non se achega -nin moito menos- ó diferencial dos salarios mínimos, polo que o poder adquisitivo do SMI español (e galego) queda moi por baixo do deses países. Un estudio de Eurostat sobre este tema sinala que, tendo en conta a compra dun mesmo grupo de produtos, os españois deben desembolsar máis do 20% do SMI (o dobre que na media da UE) e só Portugal debe desembolsar unha porcentaxe maior do SMI na compra desa "cesta de produtos".

No relativo ó SMI por hora efectiva traballada en distintos estados da Unión Europea, nese mesmo Informe recóllese que o dato español (ou galego) non chega á terceira parte da media da UE (é o 31'9%), porcentaxe que ven pouco ten que ver coa porcentaxe do PIB por habitante de Galicia (64%) ou España (82%) respecto da media da UE. Cómpre, pois, un esforzo de aproximación do noso SMI á media da UE, para corrixir unha clara inxustiza histórica e ir logrando unha auténtica "converxencia" neste aspecto social no que tampouco se utiliza esa palabra.

A comparanza da evolución do salario mínimo interprofesional e do índice de prezos ó consumo en Galicia na última década reflicte que só en tres anos (1996, 1997 e 1998) a suba do SMI foi maior que o da inflación. Entre os sete anos en que o SMI subiu menos que os prezos atópanse todos os do último cuatrienio.

No capítulo 7 deste Informe figura a suba salarial establecida na negociación colectiva en Galicia e no conxunto do Estado nos últimos anos; consideramos que a súa visión pode ser interesante para complementa-lo visto neste epígrafe.

1.4.3 O Gasto

Os salarios -estudiados no epígrafe anterior- son a fonte principal de renda dos fogares, polo que o seu nivel é un condicionante importante do consumo ou aforo que van realizar as persoas que residen neles. Con todo, cómpre nos esquecer a importancia relativa das outras fontes de renda (capital, rendas mixtas, prestacións sociais...).

O coñecemento da estrutura do gasto por produtos é fundamental para a configuración actualizada da "cesta da compra" que se toma como base para o seguimento mensual dos prezos dos bens e servizos. A Enquisa continua de orzamentos familiares vai recollendo trimestralmente o gasto medio por persoa nas diferentes comunidades autónomas.

No cadro 1.43 recollémo-los datos do gasto medio por persoa nas distintas comunidades no último bienio, que reflicten a menor contía do mesmo en Galicia (foi o 93'91% do gasto medio estatal no cuarto trimestre de 2002); cómpre subliñar que esa porcentaxe subiu tres puntos respecto no mesmo período do ano anterior debido a que a suba do gasto medio por persoa en Galicia (5'5%) case triplicou á media estatal (1'9%).

■ Cadro 1.43

Gasto medio por persoa. Por comunidades autónomas. 2001-2002

	Total gasto		Alimentos bebidas e tabaco		Resto	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Andalucía	1.588,30	1.654,70	337,23	385,37	1.251,07	1.269,33
Aragón	1.862,89	1.982,22	404,63	410,87	1.458,26	1.571,35
Asturias	1.815,86	1.784,13	370,24	385,20	1.445,61	1.398,93
Baleares	1.993,51	2.081,78	305,35	372,45	1.688,16	1.709,33
Canarias	1.658,46	1.657,71	323,41	411,94	1.335,05	1.245,77
Cantabria	2.018,62	2.177,78	420,93	500,75	1.597,69	1.617,03
Castela e León	1.655,79	1.773,39	335,18	422,04	1.320,60	1.351,35
Castela-A Mancha	1.460,76	1.506,54	318,53	378,71	1.142,23	1.127,83
Cataluña	1.911,77	1.873,80	400,36	406,90	1.511,40	1.466,90
Com. Valenciana	1.702,54	1.727,67	341,69	373,29	1.360,84	1.354,38
Extremadura	1.374,46	1.435,76	346,57	352,59	1.027,89	1.083,17
Galicia	1.609,26	1.697,43	382,75	406,76	1.226,51	1.290,67
Madrid	2.103,64	2.085,21	385,59	370,46	1.718,05	1.714,75
Murcia	1.696,51	1.715,81	400,25	409,87	1.296,26	1.305,94
Navarra	2.057,14	2.047,89	360,51	338,99	1.696,63	1.708,90
País Vasco	2.008,91	2.083,81	423,91	418,98	1.585,00	1.664,83
A Ríoxa	1.924,70	1.822,75	423,71	413,13	1.500,99	1.409,62
Ceuta e Melilla	1.840,15	1.461,10	348,30	297,57	1.491,85	1.163,53
España	1.703,40	1.806,69	365,85	390,37	1.407,55	1.416,32

Datos en euros

Fonte: INE. Enquisas Continuas de Orzamentos Familiares (gasto de consumo dos fogares)